

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD
NASILJE NAD ŽENAMA U OBITELJI

Studentica: Petra Jelčić
Mentorica: dr. sc. Branka Galić, izv. prof.

Zagreb, travanj 2013.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
1. UVOD.....	3
2. CILJEVI I SVRHA RADA	5
2.1. HIPOTETSKI OKVIR.....	6
3. PROBLEM NASILJA NAD ŽENAMA U OBITELJI SA PSIHOLOŠKIH I SOCIOKULTURNIH ASPEKATA	7
3.1. TRANSFORMACIJE BRAKA.....	10
3.2. FEMINISTIČKI OSVRT NA NASILJE NAD ŽENAMA	14
3.3. PREGLED ISTRAŽIVANJA.....	16
3.4. NASILJE NAD ŽENAMA U BRAČNOJ ZAJEDNICI	19
3.4.1. UZROCI I POSLJEDICE NASILJA NAD ŽENAMA U BRAČNOJ ZAJEDNICI	23
3.4.2. MITOVI O NASILJU NAD ŽENAMA.....	26
4. SEKSUALNO NASILJE U BRAKU	31
4.1. SILOVANJE.....	34
4.2. POSLJEDICE SEKSUALNOG NASILJA.....	37
4.2.1. SINDROM TRAUME SILOVANJA (STS).....	39
5. PRAVNA REGULATIVA ZAŠTITE OBITELJI	42
5.1. PROMJENE U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU	46
5.2. KAZNENI ZAKON: SILOVANJE (ČL. 188.).....	49
5.3. BROJ PRIJAVA KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ	50
6. ZAKLJUČAK	53
LITERATURA	55

SAŽETAK

Obitelj je kamen temeljac društva, ali istovremeno može biti jedno od najopasnijih mjesta za život. Nasilje nad ženama u obitelji pojavljuje se u čitavom spektru oblika. Većina oblika i dalje je nevidljiva, skrivena i događa se unutar četiri zida. Veliki broj žrtava je prisiljen, socijalnim ili nekim drugim putem na šutnju o svom iskustvu. Postoje razlike u modernim društvima, ali im je dodirna zajednička točka patrijarhalnost. Spolno nasilje u braku se definira kao spolni čin muža s vlastitom ženom bez ženinog odobrenja. Tri su oblika spolnog nasilja u braku: spolna prinuda, silovanje i spolno zlostavljanje. Svaki od njih ostavlja cjeloživotne posljedice u životu žena. Razlike u kulturalnim normama među društvima su velike, pa se tako u nekim društvima zlostavljanje kako žena, tako i djece, ne smatra nasiljem. To, dakako, nimalo ne pomaže u sprječavanju daljnjih kaznenih djela i u izvršenju pravde. Zakonska regulativa bez senzibiliziranja javnosti te stručnjaka za navedenu problematiku ne može doprinijeti sprječavanju nasilja u obitelji, niti se može provoditi bez suradnje i povezanosti različitih institucija u državi.

Ključne riječi: obitelj, nasilje nad ženama, spolno nasilje, zakonska regulativa

1. UVOD

Kada se kategorizira nasilje i kada se gledaju ukupni odnosi u bračnim zajednicama, moguće je na temelju istraživanja obiteljskog nasilja zaključiti da je partnersko nasilje složena pojava, te da se mogu razlikovati mnogi njegovi oblici i uzroci.

Glavna tema ovog rada je nasilje nad ženama u obitelji. Nasilje se javlja na različitim nivoima društva, preko institucionalnog do svakodnevnog života u okviru primarnih grupa. Moderna društva se međusobno razlikuju, ali im je dodirna zajednička točka patrijarhalnost, tj. odnos među spolovima. Kulture s idealom dominacije prisutne gotovo u svim svjetskim suvremenim društvima (patrijarhalnim društvima), visoko vrednuju borbu za moći i dominacijom nad slabijima.

Prva cjelina rada sadrži raspravu o nasilju nad ženama, povijesno gledano nejednaka raspodjela i neravnopravnost moći između muškarca i žene, koje je prisutno u svim razvojnim fazama društva. Bez obzira na rasu, nacionalnost, vjersku pripadnost, dob i status, žene su svakodnevno žrtve, izložene raznim oblicima fizičkog, psihološkog, seksualnog i ekonomskog zlostavljanja. Duboki korijeni nasilja leže u strukturi društva, od samih početaka civilizacije i prisutni su u većini društava širom svijeta.

Druga cjelina rada sadrži raspravu o spolnom nasilju u braku. Spolno nasilje u braku još uvijek nije priznato kao stvarni problem u mnogim kulturama svijeta. Iako je problem seksualnog zlostavljanja u obitelji dio svakodnevnice i razvijenih i nerazvijenih zemalja, ne postoji mnogo zakona koji bi ženama pružili zaštitu. Prve koje su intenzivno započele s borbom na ovom području bile su feministice. Zahvaljujući njihovom radu područje nasilja nad ženama je prepoznato kao važan društveni problem (Castells, 2002, Galić, 2002:235).

Treća cjelina rada sadrži raspravu o pravnoj regulativi zaštite obitelji od nasilja. Hrvatsko društvo je prepoznalo problem nasilja u obitelji i potrebu stvaranja pretpostavka za njegovo sprječavanje. Za realizaciju te zahtjevne zadaće nužno je postojanje jasnog zakonodavnog okvira te njegovo efikasno provođenje u praksi. U tom smjeru posljednjih deset godina na normativnoj razini učinjeno je mnogo kroz odredbe, prije svega, Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku, Prekršajnog zakona i u najvećoj mjeri Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Cajner-Mraović, 2000:172).

Proučavajući literaturu na temu ovog rada, došla sam do spoznaje da je ovo područje proučavanja jako osjetljiva tema i veliki tabu u mnogim društvima. Stvarni broj akta nasilja nad ženama teško je doznati, jer se većina ekscesa zbiva unutar obiteljskih domova.

Potrebna su dodatna usavršavanja instrumenata, definicija i tipologije partnerskih nasilja, kao bi se mogla dobiti jasnija slika razlikovanja nasilja prema učestalosti, silini i posljedicama nasilja. Istraživači najavljuju da će u budućim istraživanjima, veliku istraživačku pozornost, osim bračnih odnosa, dobiti i ostali partnerski odnosi. Problemi moći i privrženosti nisu prisutni isključivo u bračnim odnosima, već su problem i vanbračnih, homoseksualnih i predbračnih zajednica (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:48).

2. CILJEVI I SVRHA RADA

Cilj ovog rada je teorijska analiza problema nasilja nad ženama u obitelji. Odlučile smo se na teorijsku obradu podataka iz do sada dostupne literature, u mjeri u kojoj je to neophodno da bi se problematika sagledala iz svih aspekata.

Većina ljudi nasilje nad ženama gleda kao na „svakodnevnu“ situaciju, pa je tako prijavljivanje nasilja javna sramota kako za ženu, tako i za njezinu djecu. Stoga smo odlučile proučiti problem nasilja nad ženama u obitelji sa psiholoških i sociokulturnih aspekata, odnosno, pokušale smo steći šire razumijevanje ovog društvenog problema, koji djeluje na široku društvenu sferu ljudi.

Tri su cilja diplomskog rada proizašla iz uvida u problematiku nasilja nad ženama u obitelji. Prvi cilj ovog rada je teorijska obrada problema nasilja nad ženama u obitelji sa psiholoških i sociokulturnih aspekata. Problem obiteljskog nasilja privukao je veliku pozornost javnosti tijekom 1970-ih godina. Feminističke studije upozorile su svjetsku javnost na učestalost i ozbiljnost zlostavljanja žena u obitelji. Statističkim podacima i istraživanjima, feministički teoretičari su potkrijepili svoje tvrdnje da je obiteljsko nasilje glavni oblik nadzora muškaraca nad ženama. Nasilje je dio složenog i kontinuiranog obrasca ponašanja. Od samih začetaka zajednica, sastavni je dio dinamike odnosa. Razlike u kulturalnim normama među društvima su velike i postoje razlike u tumačenju težine nasilničkih djelovanja u obitelji.

Drugi cilj ovog rada je teorijska obrada problema silovanja u braku. Seksualno nasilje u braku jedno je od najgorih oblika diskriminacije nad ženama i moćan instrument opresije žena koji održava neravnopravnost spolova te na taj način sprječava razvitak društva. Silovanje je jedan od oblika seksualnog nasilja, smatra ga se i najtežom povredom ljudske intime, a ostavlja dugotrajne posljedice na žrtvu. Ovakav zločin u mnogim kulturama nije priznat ili kažnjiv.

Treći cilj je teorijska obrada zakonske regulative, zaštite od nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj. Koji su problemi priznavanja spolnog nasilja u braku u Republici Hrvatskoj, koji su propusti tog zakona i intenzitet njegovog provođenja u zajednici. Ozbiljan problem je što formalne institucije ne smatraju ovaj problem toliko ozbiljnim.

2.1. HIPOTETSKI OKVIR

Osnovna se teorijska pretpostavka u ovom radu bazira na razradi literature koja se bavi ovom tematikom. Ostale hipoteze su bazirane na daljnjoj razradi ove problematike.

H1: Nasilje nad ženama pojavljuje se u više oblika, a nasilje u bračnim zajednicama je jedan od najčešćih tipova nasilja.

H2: Patrijarhat legitimira seksualno nasilje dok je silovanje, kao oblik tog nasilja, kulturna i društvena pojava institucionalizirana zakonima.

H3: Hrvatski zakoni za zaštitu od nasilja u obitelji imaju široki spektar dokumenata za suzbijanje ovog problema, ali nije uvijek dovoljno učinkovit.

3. PROBLEM NASILJA NAD ŽENAMA U OBITELJI SA PSIHOLOŠKIH I SOCIOKULTURNIH ASPEKATA

Dvije glavne grupe (skupine) teorija o nasilju¹ u porodici su:

1. psihološke teorije, psihoanalitički pristup, sociopsihološke teorije – koje nasilje tumače individualnim faktorima vezanim za ličnost nasilnika.
2. sociološke, ekonomske i feminističke teorije – koje nasilje tumače društvenim faktorima i utjecajima.

„Razvijena su brojna teorijska objašnjenja od kojih se većina njih može okarakterizirati kao unidimenzionalne ili jednofaktorske teorije nasilja“ (White i Smith, 2001, prema Klasnić, 2011:347). Takve teorije imaju istovremeni fokus samo na jedan uzrok ili objašnjenje nasilja, obično samo na jednoj razini analize. One mogu biti mikro-orijentirane, kao što su: teorija društvenog učenja, biološka teorija, psihopatološka teorija, teorija resursa i teorija razmjene ili makro-orijentirane, sociokulturna objašnjenja, kao što su: feministička teorija, opća systemska teorija, teorija subkultura itd. (Jasinski, 2001, prema Klasnić, 2011:347).

„Teorija društvenog učenja se često definira kao „ciklus nasilja“ ili „teorija međugeneracijskog prijenosa nasilja“. Kad se primijeni na obitelj, teorija kaže da se ponašanje formira na temelju ponašanja kojima su ljudi bili izloženi u djetinjstvu“ (Mihalic, 2007, prema Klasnić, 2011:347). Zatim, teorija resursa koja se definira kao moć donošenja odluka u nekoj obitelji. Utemeljena je na vrijednosti resursa koje svaka osoba unosi u zajednički odnos (odnosno u obitelj). „Ovi resursi mogu biti financijski, društveni i organizacijski, a iz ove teorije proizlazi hipoteza da su nasilju skloniji muškarci s većom plaćom i višim društvenim ugledom od svojih supruga“ (Klasnić, 2011:347).

Kako Klasnić (2011) navodi jedna od teorija je i feministička teorija prema kojoj je „nasilje nad ženama dio patrijarhalnih struktura društva, namjerni način ponašanja koji služi za uspostavljanje i održavanje moći i kontrole muškarca nad ženom“ (Klasnić, 2011:347). Temelj im je pretpostavka da društveni uvjeti podržavaju rodne nejednakosti i muške privilegije. „Nasilje se promatra kao konstruirano, naučeno kao reakcija na nedostatke

¹ „Nasilje je primjena sile protiv volje ili prava onoga na kome se primjenjuje; postupak protiv prirode ili duha čega koji se provodi na silu; pravn. a. protupravna uporaba fizičke sile b. neugodnost koja je posljedica takvoga čina“ (Hrvatski opći leksikon, 1996:873).

ovakvih teorija u novije se vrijeme pojavljuje sve više multidimenzionalnih teorija nasilja nad ženama koje uzroke ovog fenomena vide u kompleksnim obrascima interakcije faktora na različitim razinama“ (Klasnić, 2011:347/368). I konačno „socijalno-ekološka teorija nasilja (ili socijalno-ekološki okvir za razumijevanje uzroka nasilja) koja se oslanja na Bronfenbrennerov ekološki model individualnog razvoja osobe“ (Bronfenbrenner, 1979, prema Klasnić, 2011:398). Ova teorija je analizirana u poglavlju uzroci i posljedice nasilja nad ženama u bračnoj zajednici.

Sociološke teorije govore o obitelji kao kamenu temeljcu društva koji tvori osnovnu jedinicu društvene organizacije i gotovo je nemoguće zamisliti da bi društvo moglo funkcionirati da nema nje. Uključuje skupinu ljudi izravno povezanih srodničkim vezama, pri čemu odrasli pripadnici preuzimaju odgovornost za brigu o djeci. Najmanja obiteljska jedinica poznata je kao „inokosna obitelj“, nukleusna obitelj (nuclearfamily), a sastoji se od muža i žene i njihovog maloljetnog potomstva (Haralambos, i Heald, 1989:314).

Za razliku od drugih društvenih grupa koje nastoje poduzeti sve potrebne mjere kad ne funkcioniraju, obitelj se često „sudbinski miri sa situacijom koja narušava skladan obiteljski život (Skroč, 1997, prema Klasnić, 2012:459). Obiteljski odnosi, kako navodi Giddens (2007), osim što pružaju osjećaj topline i zadovoljstva, mogu biti i izrazito napeti, dovoditi ljude do očajaja, te ih ispunjavati dubokim osjećajem straha i krivnje. Statistički gledano, dom je najopasnije mjesto u modernom društvu, veća je vjerojatnost da će osoba, bez obzira na spol i dob biti žrtva fizičkog napada u kući, nego li na nekom mjesto van doma. Obiteljske su veze unutar obitelji nabijene snažnim emocijama, pa svađe u domu i ono što se u početku čine kao mali izgredi, mogu biti samo uvod u veći sukob među članovima i povećanja mogućnosti pojave nasilja među njima (Giddens, 2007:193/194).

Razvojem svijesti o ljudskim pravima, te pravima djece, žena i starijih, u današnje moderno doba (osobito u posljednjih 50-ak godina) srušeni su brojni stereotipi o idealnoj obitelji. Klinička iskustva i empirijska istraživanja pokazala su kako obitelj, temeljna jedinica društva, ne pruža samo svojim članovima emocionalnu, socijalnu i materijalnu podršku, već može biti i izrazito nasilno okruženje (Ajduković i Pavleković, 2000:14).

Najčešći uzrok smrtnosti danas u svijetu su razni oblici nasilja. Većina od tih oblika nasilja su i dalje teme koje društvo uporno zanemaruje. „Nasilje je dio složenog, kontinuiranog obrasca ponašanja, i sastavni je dio dinamike odnosa“ (Ajduković i Pavleković, 2000:19). Tako Ajduković i Pavleković (2000) u svojoj knjizi *Nasilje nad ženom u obitelji*,

predstavljaju radove na temi obiteljskog nasilja. Navode da je obiteljsko nasilje oblik interpersonalnog nasilja u koje mogu biti uključeni svi članovi obitelji: bračni partneri, njihova djeca i njihovi roditelji. Oblici mogu biti zanemarivanje, emocionalno, tjelesno i spolno nasilje.

Sa psiholoških teorija, u knjizi *Psihologija braka i obitelji*, Čudina-Obradović i Obradović (2006) ukazuju na područje izučavanja nasilja. Tvrde da valja razlikovati pojmove agresija, nasilje i zlostavljanje. „Agresija ili nasilje bi se mogle definirati kao akt, akciju ili aktivnosti usmjerene prema drugoj osobi, tj. neprijateljsko ponašanje protiv drugog pojedinca, kojem je svrha emocionalno ili tjelesno povrijediti i ozlijediti tu osobu. Taj cilj može ili ne mora biti postignut agresijom i imati pogubne posljedice“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:469). Na to ukazuju Barrett i McIntosh (1986) koji upozoravaju na visok postotak prijavljenih zločina koji uključuju fizičko nasilje muževa nad ženama, a sve su i učestalija silovanja u braku. Ne odbacuju ni mogućnosti brakova koji počivaju na ljubavi i pažnji, ali je problem nasilja golem i niti malo zanemariv (Barrett i McIntosh, 1986, prema Haralambos, 2002:518).

Zlostavljanje uključuje i negativne posljedice koje su proizašle iz agresije ili nasilja, a to su ozljeđivanje, bolest ili smrt. Prema tome „obiteljsko je nasilje širi pojam koji može uključivati agresivnu, zlu namjeru prema članu obitelji, i/ili agresivan nasilnički akt prema njemu i/ili negativne posljedice u obliku ranjavanja, povređivanja ili smrti (zlostavljanje)“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:469).

Nedvojbeno je da je nasilje u svakom pojedinom slučaju kršenje temeljnih ljudskih prava. Odrediti što je sve nasilje i jasno ga definirati nije uopće jednostavan zadatak. Različite društvene skupine, strukture i profesije ga vide i određuju na različite načine. Oblici nasilja, koji su društveno prepoznati i zakonski kažnjivi, mijenjaju se kroz vrijeme, dok su promjene spore, a i brojni oblici ostaju neprepoznati i nekažnjivi. Za razliku od drugih oblika nasilja (u školi, u prometu, nasilja na ulici, na radnom mjestu, itd.), obiteljska nasilja često su „skrivena i nevidljiva, a samim time su i mnogo opasnija“. Žrtve su uglavnom nemoćne i slabe da bi se suprotstavile nasilniku, dok ih neka društvena očekivanja i vlastiti strahovi/stavovi prisiljavaju na šutnju (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:670).

Bitna je činjenica da se nasilje u obitelji zapravo tolerira, a u većini slučajeva i odobrava. Drugi ljudi prilično često za ovakav oblik nasilja, najčešće ne misle kao o nasilju. Tako često prihvaćaju stajalište da može postojati dobar razlog da muž udari ženu, a neki

smatraju da vrijedi i obratno, kao i da postoje okolnosti kada je sasvim legitimno udariti bračnog partnera (Giddens, 2007:194).

Razlike u kulturalnim normama među društvima su velike, pa se tako u nekim društvima zlostavljanje kako žena, tako i djece, ne smatra nasiljem. „Procjenjuje se kako je jedna od pet žena na svijetu fizički ili seksualno zlostavljana u nekom razdoblju svog života, te kako je jedna od triju žena širom svijeta doživjela obiteljsko nasilje barem jednom tijekom svog života“ (Ajduković i Pavleković, 2000:19).

Autorica Klasnić (2011) u svom radu navodi kako se standard društveno prihvatljivog ponašanja u intimnim vezama kroz povijest neprestano mijenjao. „Mnoga ponašanja koja se danas karakteriziraju kao nasilje u intimnim vezama, nekad su bila legalna i društveno prihvatljiva“ (Rubenser, 2007, prema Klasnić, 2011:337). To znači da „svako društvo za sebe definira što je nasilje“ (Cifrić, 2009, prema Klasnić, 2011:337), a da je nasilje „supstancijalna kategorija kulture“ (Klasnić, 2011:337).

Društvena konstrukcija roda centralna je u izučavanju obiteljskog nasilja i nasilja u intimnim vezama. Rod organizira društvenu interakciju, a žene u ovoj interakciji zauzimaju podređenu poziciju, dok muškarci većinom zauzimaju pozicije moći (Klasnić, 2011:338). Tako Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode da kada se govori o obiteljskom nasilju, najčešća pomisao je muževo agresivno ponašanje usmjereno prema ženi i djeci. Zbog veće tjelesne snage muškarci u većini slučajeva zadaju za život opasne ozljede, dok je tjelesno zlostavljanje žena nad muževima uglavnom slučaj kod samoobrane. No, što se tiče emocionalnog zlostavljanja nad mužem provode uglavnom žene, primjer za to su omalovažavanja, ucjenjivanja, ponižavanja... Najčešće žene to rade iz osвете za muževo nasilje. Također najčešća emocionalna i tjelesna kažnjavanja djece, provode upravo majke - odgajateljice (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:472).

3.1. TRANSFORMACIJE BRAKA

Institucija braka² jedna je od najstarijih institucija zabilježenih u povijesti civilizacije. Razlogom nastajanja braka danas se smatraju primarno funkcionalni razlozi, osiguravanje prava na potomstvo s muške strane i zaštita istog sa ženske strane. No evolucijom ljudskog

² „Brak je društveno prihvaćena seksualna zajednica dviju ili više osoba. U većini društava to znači zajednicu osoba različita spola“ (Fanuko, 2008:161).

društva brak je daleko nadišao svoje početke i razvio društvene, političke, ekonomske i sakralne dimenzije. „Brak je bio nadređen esencijalnom procesu izbora partnera i seksualnog izražavanja“ (Fanuko, 2008:161).

Kako Fanuko navodi (2008) „brak je od samih početaka ujedinjavao ne samo parove već i njihove obitelji kao i čitave zajednice. Služio je kao društveni ugovor između tih obitelji, kojim se polagalo pravo na vlasništvo i raspodjela imovina kroz buduće generacije“ (Fanuko, 2008:162). Dokaze tomu vidimo i danas, i pritom ne mislim samo na pravno važeći ugovor koji danas predstavlja legalni okvir braka već i na ceremoniju sklapanja braka koja je u mnogočemu ostala nepromijenjena kroz dugi niz godina (Fanuko, 2008:162).

Klasnić iznosi kako „razumijevanje transformacije braka i muškog nasilja nad ženama usko je povezano s razumijevanjem rodni uloga koje nameće svako patrijarhalno društvo i kultura“. Rodne uloge se usvajaju socijalizacijom, a očituju se u najvećoj mjeri u privatnoj sferi odnosa muškaraca i žena (Galić, 2002, prema Klasnić, 2011:337).

Kada se gleda struktura braka u modernom društvu, nužno je osvrnuti se na bračne odnose u 19. stoljeću kako bismo vidjeli kako i koliko se brak mijenjao u posljednjih stotinjak godina. Struktura braka u tom razdoblju mogla bi se opisati kao odnos „vlasnika-vlasništva“, u kojem je fizičko kažnjavanje supruge bilo uobičajeno kako bi muškarac, suprug, zadržao položaj nadređenog svojoj supruzi. U takvom braku muž i žena bili su „jedno“, a to jedno je predstavljao muškarac. Ženina je uloga bila isključivo uloga supruge-majke i jedna je bila neodvojiva od druge. Slična je uloga muškarca kao supruga-oca kojemu je imati nasljednike njegovo osnovno bračno pravo, a prava koja mu je dugovala supruga, bila su poslušnost i poštovanje te briga o domaćinstvu (Ajduković i Pavleković, 2000:19).

Sa današnjeg stanovišta takav odnos vidimo kao odnos u kojem je žena ugnjetavana, ali treba imati na umu kako žene tog vremena niti nisu imale nikakav drugačiji uzor osim svojih majki. Živjele su kao suprugovo vlasništvo i najčešće vjerovale u ispravnost takvog odnosa jer drugačiji nisu poznavale. Ipak daleko da su bile sretne i zadovoljne takvim položajem. Rijetki tekstovi koji dolaze od žena tog vremena jasno pokazuju deprivaciju koju su osjećale u takvoj vrsti odnosa, a naročito u njegovoj emocionalnoj komponenti.

Kao i svi drugi elementi i spolno zadovoljstvo, navode Ajduković i Pavleković (2000) „pripadalo je muškarcu kao njegovo bračno pravo i žena ga nije smjela uskratiti. U ovakvom bračnom odnosu emocionalna komponenta u potpunosti je potisnuta dok se u prvom planu

nalazi podjela posla utemeljena na spolu.“ Žena je financijski u potpunosti bila ovisna o muškarcu, a ona mu je zahvalu uzvraćala poslušnošću i poštovanjem prema suprugu. Živjela je u skladu i prema pravilima, koje su joj nametale društvene norme tog vremena (Ajduković i Pavleković, 2000:19).

Postoje mnoge kulture koje ističu važnost „muške časti“ i u kojima je jako izražena ljubomora i svaki oblik ugrožavanja te časti. Opasnost od nevjere ili preljub je dovoljan poticaj da se i sama percepcija izazovnog oblačenja i ponašanja kod žene, može smatrati opravdanim razlogom za nasilništvo prema ženi. Takvo je ponašanje tipično za „latino“ kulture Brazila, Nikaragve, Meksika i Čilea. A postoje i kulture gdje pitanja časti mogu dovesti do teškog zlostavljanja i smrti žene, potaknuti njezinom stvarnom ili umišljenom nevjeroj. Primjer za ovo su zemlje poput Irana, Afganistana, Indije (Ajduković i Pavleković, 2000:18).

Tradicionalni patrijarhat je dodijelio muškarcu skoro potpuno vlasništvo nad suprugom ili ženama i djecom. Osim što uključuje silu fizičkog nasilja, postoji i mogućnost ubojstva ili prodaje. „Kao „glava obitelji“ suprug je roditelj i vlasnik, u sistemu gdje je krvno sredstvo vlasništvo, a u ovom sistemu ono pripada isključivo vezi muške linije“ (Millet, 2000, Galić, 2002:230).

Na ovaj način se na najdrastičniji način iskazuje patrijarhalna sila, koja povezuje okrutnosti osjećaja za seksualnošću kod ženskog roda. Velika je količina krivnje smještena u žensku spolnost, za koju postoje i dvostruki standardi. „Muška sloboda je mačistička karakteristika, za muškarca promiskuitetnost je velika prednost, dok je ženska seksualna sloboda u svakom pogledu negativna“ (Galić, 2002:235/235).

Kulture tipičnog patrijarhalnog vlasništva nad ženom, osobito patrilinearni i patrilokalni obiteljski sustavi, osiguravaju podređenost žene muškarcu, pa je moralno opravdan svaki oblik te podređenosti. Osjetljivost muškarca će se povećati na neposlušnost i izbjegavanje obveza od strane žena, a kažnjavaju se svi oblici otpora i neposlušnosti. Ovakva nasilja su opravdana od strane društva i podupiru ih i muškarci i žene. Tako u Rusiji 81% žena i 33% muškaraca smatra da je zlostavljanje žena uobičajena pojava, te 50% svih ispitanika smatra da žene svojim ponašanjem izazivaju nasilje (Horne, 1999, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:481).

S vremenom ovakvi su odnosi prerasli u odnose koje karakteriziraju suprug kao „glava kuće“ i supruga kao njegov „dodatak“. Uloga muškarca je i dalje dominantna, ali se kvaliteta tog odnosa nešto razlikuje od prethodnog. Pojavljuje se emocionalna sfera u odnosima i dobiva na važnosti. Žena očekuje ljubav, partnersku jednakost i spolno zadovoljstvo. Unatoč promjenama u emocionalnom životu, odnose supružnika i dalje karakterizira podređeni položaj žene.

Sljedeći oblik bračnih odnosa razvija se u trenutku kada žena nalazi posao izvan vlastitog domaćinstva i za njega biva plaćena. Sada se suprug odrekao uloge „apsolutnog gospodara“. Količina moći u ovakvom odnosu i dalje je veća u ulozi supruga i proizlazi iz činjenice da iako možda supruga financijski doprinosi obitelji, muževa je uloga u tom aspektu i dalje ključna i nezamjenjiva (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:469).

Haralambos (2002) navodi da su društvene promjene trajno potkopale tradicionalnu obitelj i da je došlo do vidljivih promjena u obiteljskom životu. Sve su učestaliji razvodi, prakse zajedničkog života prije braka, dolazi do porasta broja obitelji sa samo jednim roditeljem i sve je veći broj jednočlanih kućanstava, te ljudi svoje živote sve manje zasnivaju na konvencionalnoj obitelji (Haralambos, 2002:518).

Brak je promjenom ustrojstava ekonomskog privređivanja u bračnoj zajednici promijenio i ustrojstvo partnerstva. „Ono što je nekad činilo partnerstvo dvoje jedinki specijaliziranih za određene segmente (muškarac plaćeni, žena neplaćeni posao) i na taj način zavisnih jedno o drugom, sad čini partnerstvo dvaju nezavisnih jedinki“. Kohabitacija smanjuje razliku u količini obavljanja poslova po kući između muškaraca i žena. Iako je nedvojbeno da kućanski poslovi u većini padaju na ženina pleća, bila ona u kohabitaciji ili u braku, kohabitacija ipak ima utjecaj na smanjenje rodni razlika (Batalova i Cohen, 2005:745).

Moderna, zapadna postkolonijalna društva ostavila su brojne promjene vidljive između ostalog i u instituciji braka. Danas brak u prvi plan stavlja brak iz ljubavi. Ovakva transformacija braka počinje rano s više strana, a vidljiva i uspješna je postala u suvremenom društvu. Nakon 2. svj. rata tema braka i bračni problemi, postali su tema o kojoj mediji svakodnevno pišu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:470).

U razvijenim, kapitalističkim društvima gdje je snažan utjecaj masovnih medija koji između ostalog potiču potrošački stil života, ženu se zapravo potiče na zapošljavanje. Potrošačko društvo ima obitelj kao osnovnu potrošačku jedinicu, dok rad samo jednog od

supružnika najčešće nije dovoljan da zadovolji sve prohtjeve za materijalnim. Te potrebe je sada moguće zadovoljiti samo ako oba supružnika imaju plaćeno zanimanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:469).

Klasnić (2011) navodi kako „pristup društvenoj moći u javnoj sferi i dalje uglavnom u rukama muškaraca u mnogim područjima, kao što su primjerice tehnologija, politika, znanost, ekonomija itd.“ ipak u današnje vrijeme moć je donekle modificirana dodjeljivanjem građanskih i vlasničkih prava ženama“ (Galić, 2002, prema Klasnić, 2011:337).

3.2. FEMINISTIČKI OSVRT NA NASILJE NAD ŽENAMA

Feministice ističu da slika koja se stvara o obitelji kao zajednici koja se temelji na ljubavi i uzajamnoj brizi, zapravo zanemaruje brojna nasilja i zločine u obiteljskom kontekstu. U samoj osnovi socioloških teorija centar proučavanja su međuljudski odnosi, socijalne grupe, različite strukture društva i različite kulture. Feminističke teorije imaju temelj u bavljenju problemima žena i bitno su utjecale na promjenu društvenih institucija i svijesti ljudi o problemu nasilja nad ženama. Polazišni stav ovih teorija je odnos moći³ u društvu. Ono na što feminističke teorije upozoravaju su odnosi koji su uvijek na korist muškaraca, a odraz su i položaja žena u obiteljima. Feministički principi se temelje prije svega na stavu da je nasilje nad ženama društveni fenomen, a ne individualni problem žrtve. Problem je u tome što se društvo koristi određenim mehanizmima koji održavaju nevidljivost ovog nasilja.

Sa sociološkog aspekta „temeljno pitanje za sociologiju roda postaje: kako je moguće da se, premda sva društva i kulture prepoznaju razlike između ‘muškaraca’ i ‘žena’, te kategorije različito vrednuju u brojnim društvima/kulturama, i to način da gotovo sva društva i kulture nižu vrijednost dodjeljuju ženama a ne muškarcima, iz čega onda proizlaze i niže vrijednosti socijalne stratifikacije te rodnih odnosa u najširem smislu“ (Galić, 2002, prema Klasnić, 2011:337). Prema feminističkim teoretičarkama razlog tome su „sociokulturni faktori“ (Ortner, 1974, prema Galić, 2002:227).

Dundović (2008) objašnjava kako su se „feminističke teorije razvile na kritici postojećih teorijskih objašnjenja obiteljskoga nasilja, odnosno nasilja u intimnim odnosima kao i na feminističkoj praksi, a specifičan su spoj mnogih teorija“. Stajalište opće teorije

³ „Moć je vjerojatnost da će neka osoba u društvenome odnosu moći, unatoč otporu drugih, provesti svoju volju pri ostvarenju ciljeva svojeg djelovanja“ (Rječnik sociologije, 2008:212).

sukoba, prema kojoj je obitelj, kao i svaka društvena grupa, uvijek u stanju manifestnog ili latentnog sukoba interesa njezinih članova, ne zadovoljava autorice feminističke orijentacije. „Feministice smatraju kako se ne radi o sukobu interesa, nego o borbi za moć između muškaraca i žena čije su pozicije unaprijed nejednako postavljene“ (Dundović, 2008:179/180).

Feministice su skrenule pozornost, kako navodi Giddens (2007), na neravnopravne odnose moći, koji postoje u mnogim obiteljima. Tema koja se sve više počela proučavati jest nasilje u braku. Premlaćivanje žene, silovanje u braku, incest i seksualno zlostavljanje djece, bili su samo neki od slučajeva kojima su feministice privukle pozornost javnosti, pokušavajući ukazati na dugo zanemarivani problem u akademskim, zakonodavnim i političkim krugovima. Mnogo se godina policija i pravosuđe nisu obazirali na te prijestupe. U isto to vrijeme žrtve su pokušavale steći pravnu zaštitu na temelju koje bi počinitelji bili kažnjeni. Uz pomoć statističkih podataka, feministice svoje tvrdnje opravdavaju glavnom tezom da je obiteljsko nasilje glavni oblik nadzora muškaraca nad ženama. Seksualno nasilje u braku jedno je od najgorih oblika diskriminacije nad ženama i moćan instrument opresije žena koji održava neravnopravnost spolova te na taj način sprječava razvitak društva (Giddens, 2007:226/227).

Radikalne feministice upozoravaju na muško nasilje nad ženama. Nasilje u obitelji, silovanje i seksualno zlostavljanje elementi su sustavnog tlačenja žena. Čak i interakcije u svakodnevnom životu, kao što su neverbalna komunikacija, uzroci prekidanja i slušanja, pridonose rodnoj nejednakosti. One smatraju da žene nije moguće osloboditi spolnog tlačenja samo uz pomoć sustavnih promjena, već se jednakost samo može postići zbacivanjem patrijarhalnog poretka (Giddens, 2007:115).

O rasprostranjenosti obiteljskog nasilja, često, nije moguće dobiti jasnu sliku. Uzrok su razlike u kulturalnim normama među različitim društvima. Drugi je razlog prikrivanje zbog tradicionalnog poštovanja privatnosti obitelji, a često je prisutno i prikrivanje zbog straha i stida žrtve. Postoje i politički razlozi prikrivanja, zbog predstavljanja države kao savršenog društvenog sustava (primjer su komunistički sustavi). No, prema svjetskim podacima, obiteljsko nasilje u cijelome svijetu naglo raste, što se najviše može reći za bračno, tjelesno i seksualno nasilje prema djeci (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:473).

Feministički pristup ističe da je zlostavljanje posljedica patrijarhalnog društva u kojem muškarac zadržava nerazmjern dio moći - kako u kući, tako i u društvu. Iz feminističke

perspektive, zlostavljanje je viđeno kao socijalni problem koji se manifestira kroz čitavo društvo i kroz mnoge oblike podređenosti žena (Dundović, 2008:179/180).

Fundamentalni doprinos identifikaciji i istraživanju rodnih nejednakosti dao je prvenstveno feminizam, koji je svoje pristupe i mišljenja usmjerio na eksplikaciju patrijarhalnog sistema. Ženski rod je do tada bio stoljećima “skriven od povijesti“ (Rowbotham, 1983, prema Galić, 2002:226). Upravo su feminističke rasprave i feministička aktivistička politika napravile odlučujući utjecaj na razvoj i smjerove kretanja društvenih znanosti. Odgovorne su za duboke i korjenite društvene transformacije koje žene u modernim patrijarhatima iskušavaju na svoju korist, a i za neka buduća nepatrijarhalna društva. Djelujući na prekid muške dominacije, nejednakosti i ugnjetavanja, kroz isprekidan razvoj, ometan od strane muškaraca, feministički se pokret izborio za temelj „slobodne“ žene (Castells, 2002, prema Galić, 2002:235).

3.3. PREGLED ISTRAŽIVANJA

Kako navodi Klasnić (2011), Ventura i Miller komentiraju nalaze brojnih istraživanja obiteljskog nasilja. Zaključuju kako „rod ostaje najupečatljiviji faktor koji utječe i na viktimizaciju i na počinjenje nasilja, sa ženama kao vjerojatnim žrtvama i muškarcima kao vjerojatnim počiniteljima.“ (Ventura, Holy E. i Miller, Mitchell J., 2007, prema Klasnić, 2011:341).

John Arche (2000) je proveo metaanalizu na 82 studije, između 571 istraživanja u SAD-u, gdje je detaljno analizirao tjelesno nasilje kao čin agresije, a zasebno tjelesno nasilje kao zlostavljanje s vidljivim posljedicama. Na temelju istraživanja došao je do spoznaje da su „podjednako često nasilnici u braku i žene i muževi, čak nešto češće žene, dok žene češće osjećaju posljedice muževa nasilja. Po tome se može zaključiti da su žene češći nasilnici, a muževi su češći zlostavljači. Ovo je očita posljedica razlike u tjelesnoj snazi“ (Arche, 2000, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:472).

Novija gledanja objektivnija su, razrađenija i manje su pod utjecajem različitih ideologija. Razlikuju se od stavova feministica, koje smatraju da je patrijarhalni⁴ muškarac

⁴ „Patrijarhat je dominacija muškaraca nad ženama, pojavljuje se u nekoliko potpuno različitih društva“ (1) Funkcionira kao ideologija (2) utemeljen je na kućanstvu u kojem muškarci dominiraju nad ženama i to ekonomski, seksualno i kulturno (3) Marksistički feministi i feministice tvrde da je muška dominacija usko povezana s kapitalizmom (Rječnik sociologije, 2008:257).

isključivi uzrok nasilja u braku. Otvorila su novi način proučavanja zlostavljanja u partnerskim odnosima (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:472).

Prema Kimmelu (2008) neke studije potvrđuju ovu tezu, ali postoje i snažne kritike oko definicije nasilja i metodologije ovakvih istraživanja (Kimmel, 2008, prema Klasnić, 2011:342). Razmatrajući podatke koji potvrđuju, kao i one koji opovrgavaju hipotezu rodne simetrije obiteljskog nasilja, došao je do zaključka da „uključujući napade i ubojstva od strane bivših supružnika, ubojstva u braku i seksualno zlostavljanje, omjer nasilja koje počine muškarci u odnosu na nasilje koje počine žene iznosi 4:1. S druge strane, nasilje koje je instrumentalno u održavanju kontrole – vrsta nasilja koje je u većoj mjeri sustavno, trajno i štetno – uvjerljivo u većoj mjeri počinjavaju muškarci, sa stopama koje najbolje predočuju kriminološke studije. Više od 90 posto takvog nasilja počinjavaju muškarci.“ (Kimmel, 2008:34, prema Klasnić, 2011:342).

Obiteljsko nasilje, seksualno uznemiravanje, seksualni napad i silovanje zločini su u kojima se muškarci koriste svojom socijalnom ili fizičkom moći protiv žena. osobno iskustvo, kao i podaci dobiveni na temelju istraživanja, jasno pokazuju da je muškarac tipičan i najčešći nasilnik u obitelji (Ajduković i Ajduković, 2010:294).

Asai i Olso (2001) proveli su istraživanje bračnih parova u SAD-u. Ustanovili su da u 61% brakova nema nasilja, u njih 18% nasilan je samo muž, dok su u 13% brakova nasilna oba partnera. Istraživanje pokazuje da je u 8% brakova nasilna isključivo žena. Po ovome proizlazi da su muškarci češći nasilnici, dok neki istraživači tvrde da bi se drugačijim analizama mogli dobiti rezultati koji pokazuju da je podjednako često zlostavljanje usmjereno na muževe i na žene. Feministice, a i drugi istraživači, oštro kritiziraju ovakve stavove, ističući da je nasilje žena nad muževima brojčano u svakom slučaju neusporedivo manje, a i manja je vjerojatnost da će prouzročiti fizičke ozljede (Olson i deFrain, 2002, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:471). Istraživanja pokazuju postojanje obostranog nasilja među partnerima, ali „policijski izvještaji i podaci socijalne skrbi ukazuju na znatno manju učestalost muškaraca kao žrtvi, a daleko veću kao počinitelja nasilja“ (Ajduković i Ajduković, 2010:294).

Kako zaključuju Frieze i Brown (1989) „efekti nasilja kod muškaraca, razlikuju se od efekata nasilnog ponašanja kod žena“. Znak toga su ozbiljnije fizičke ozljede i prijetnje, koje se objašnjavaju većom fizičkom snagom muškaraca i učestalijim reakcijama nasilnog

ponašanja kao što su upotreba oružja ili premlaćivanje (Frieze i Brown, 1989, prema Ajduković i Ajduković, 2010:294)

Zlostavljanje se uobičajeno proučava na dvije vrste bračnih partnera. Prvi su uzorak zlostavljane žene, koje zbog tjelesnih posljedica traže policijsku pomoć ili se skrivaju po skloništima. One su uglavnom žrtve teškog tjelesnog i emocionalnog zlostavljanja, intimnog terorizma. Drugi tip istraživanja provodi se na uzorcima opće populacije, obično pomoću upitnika Strausove ljestvice CTS – ljestvice načina rješavanja sukoba (Straus, 1979, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:471). „U današnjim istraživanjima se rabi revidirana inačica te ljestvice CTS2, koja daje podatke o pojavljivanju i učestalosti vlastitog i partnerovog nasilničkog ponašanja u pet područja sukoba: pregovaranje, psihološka agresija, tjelesni napad, seksualna prisila i tjelesna ozljeda, a pritom se ocjenjuje je li stupanj nasilja u svakom od navedenih slučajeva bio veći ili manji.“ U isto vrijeme se traži odgovor na pitanje koliko se puta pojavilo nasilničko ponašanje u protekloj godini. (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:468-471).

Izvješće *Ujedinjenih naroda* o nasilju u zdravlju i svijetu (2002) pokazalo je da u svijetu svakog dana umire oko 4400 ljudi zbog posljedice nasilja ili samoubojstva. Prema rezultatima 48 svjetskih istraživanja 10-69% žena izjavljuje da ih partneri tjelesno zlostavljaju tijekom života; oko 20% žena i 5-10% muškaraca su se izjasnili da su bili seksualno zlostavljani u djetinjstvu, dok se pretpostavlja da je 4-6% ostarjelih roditelja izloženo zlostavljanju u obitelji. Izvješće je ukazalo na tri oblika nasilja, u koja možemo svrstati svo nasilje: samozlostavljanje, interpersonalno i kolektivno nasilje (Ajduković i Ajduković, 2010:294).

Vijeće Europe (2002) objavilo je podatak da je 20 do 50 % žena u Europi tijekom života bilo žrtvama obiteljskog nasilja, te time nasilje nad ženom predstavlja najčešći oblik kršenja ljudskih prava u Europi. U dokumentu Svjetske zdravstvene organizacije “Izvještaj o nasilju i zdravlju“ rezultati 48 istraživanja provedenih u razdoblju između 1982. i 1999. godine u različitim populacijama diljem svijeta pokazala su da je između 10 i 69 % žena u nekom razdoblju života tjelesno zlostavljao intimni partner. Istovremeno je oko 20 % žena izjavilo da je bilo seksualno zlostavljano u obitelji.

Međunarodno istraživanje nasilja nad ženama pokazalo je da su u nekim europskim zemljama žene tijekom života u velikom broju izložene fizičkom nasilju (Češka 35 %, Danska 30 %, Poljska 15 %, Švicarska 9 %), a i spolnom nasilju (Češka 11 %, Danska 8 %, Poljska 5 %

i Švicarska 3 %). Istraživanje *Svjetske zdravstvene organizacije* (2003) provedeno u Srbiji na 1.456 žena u dobi od 14 do 49 godina pokazalo je da je 23 % žena koje su ikad imale partnera doživjelo fizičko nasilje, 6 % partnerovo seksualno nasilje, a 4 % ispitanica doživjelo je nasilje u posljednjih 12 mjeseci. Ista studija pokazala je da je među ženama koje su bile žrtve nasilja skoro polovica njih (50 %) prvi put pretučeno tijekom trudnoće. One ispitanice koje su i prije trudnoće bile žrtve partnerskog nasilja (oko 30%) izjavile su da je nasilje tijekom trudnoće postalo brutalnije. „To je sukladno starijim podacima koji su pokazali da je rizično razdoblje za početak nasilja muškarca nad ženom razdoblje njezine prve trudnoće“ (Ajduković i Ajduković, 2010:294).

3.4. NASILJE NAD ŽENAMA U BRAČNOJ ZAJEDNICI

Deklaracija o eliminaciji nasilja protiv žena, usvojena na Skupštini Ujedinjenih naroda (1993) daje jasnu sliku nasilja i definicija nasilja protiv žena:

„...svaki čin rodno uvjetovanog nasilja koji rezultira ili je vjerojatno kako će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom štetom ili patnjama žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilom ili oduzimanjem slobode, bez obzira događa li se u javnom ili privatnom prostoru. Nasilje protiv žene nije ograničeno samo na fizičko, seksualno i psihološko nasilje koje se događa u obitelji, uključujući premlaćivanje, seksualno zlostavljanje ženske djece, nasilje vezano uz miraz, silovanje u braku, genitalno sakaćenje žena i druge tradicionalne prakse koje su štetne za žene, nasilje izvan obitelji i nasilje vezano uz eksploataciju; uključuje i fizičko, seksualno i psihološko nasilje koje se događa u čitavom društvu, uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na radnom mjestu, u obrazovnim institucijama i drugdje; trgovina ženama i prisilna prostitucija; te fizičko, seksualno i psihološko nasilje izvršeno ili nesankcionirano od strane države, bez obzira gdje se događa.“ (čl. 1. Deklaracije o eliminaciji nasilja protiv žena UN, 1993, prema Mamula, 2004:69).

Kao i *„...nasilje protiv žena je svaki čin nasilja na osnovi razlike u spolovima koji rezultira u fizičkom, seksualnom ili psihološkom ozljeđivanju ili zlostavljanju žena, uključujući i prijetnje, prinudu ili namjerno lišavanje slobode, koje se može pojaviti u privatnom ili društvenom životu“* (UN, 1993, prema Obradović-Dragišić i Babić, 1999:7). Za nasilje nikada nema opravdanja.

Nasilje nad ženama u bračnoj zajednici pojavljuje se u više oblika: fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko zlostavljanje⁵.

1. Fizičko zlostavljanje druge osobe je namjerno nanošenje tjelesnih ozljeda, a obuhvaća: guranje, šamaranje, udaranje, davljenje, navlačenje, prisiljavanje na seks, upotrebu oružja i ostale oblike nanošenja tjelesnih ozljeda.
2. Psihičko zlostavljanje obuhvaća kontrolu, prinudu, zastrašivanje, vrijeđanje, ponižavanje, ucjenjivanje, manipulaciju, prijetnje.
3. Seksualno zlostavljanje je zloupotreba druge osobe ili djeteta, te prisila na seksualnu aktivnost.
4. Ekonomsko zlostavljanje je uskraćivanje financijskih sredstava osobama kojima po zakonu pripada uzdržavanje ili u slučaju oduzimanja sredstava osobama koje nisu uzdržavane već su ih same zaradile (Obradović-Dragišić i Babić, 1999:7).

Među različitim oblicima nasilnog ponašanja ne postoji čvrsta granica, tako da je fizičko ili seksualno nasilje u bliskim odnosima uvijek praćeno psihičkim i emocionalnim nasilnim ponašanjem. Podaci o učestalosti nasilja u partnerskim odnosima pokazuju da je najčešće psihičko nasilje, a zatim fizičko, koje je učestalije od seksualnog (Ajduković i Ajduković, 2010:293/294).

Obiteljsko nasilje i zlostavljanje djece, dva su uznemiravajuća aspekta narušenog obiteljskog života. Tako Mamula (2004) navodi da je „nasilje u obitelji uvijek pretpostavlja zloupotrebu moći u odnosima koji se temelje na nejednakostima“. Nasilje muževa nad ženama je najčešći tip nasilja, nakon, zlostavljanja djece (Mamula, 2004:69).

Postoje razne definicije nasilja nad ženama u obitelji, a neke od njih su:

1. Pravne definicije - određuju ponašanje policije, sudova i socijalnih službi prema raznim oblicima nasilja s kojima se susreću. Ove definicije, nažalost, često izostavljaju djela koja žene smatraju nasilnima. One su istovremeno i najmoćnije po zakonu.

⁵ „Zlostavljanje znači izazivanje fizičke ili tjelesne nelagode u većoj mjeri, ali bez posljedice tjelesnog ozljeđivanja. Može biti spolno, tjelesno i psihičko te obuhvaća postupke koji su slabijeg intenziteta od nasilja „(Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:679).

2. Stručne definicije - daju ih stručnjaci iz različitih područja znanosti, na osnovama svog rada sa zlostavljanim ženama i nasilnicima. Ove definicije ne obuhvaćaju spolne/rodne perspektive i šire socijalne kontekste.
3. Ženske/feminističke definicije - razvile su se pod jakim utjecajem ženskog pokreta (60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća), a nastoje redefinirati određene oblike nasilja nad ženama u skladu s iskustvima žena i djevojaka (Mamula, 2004:69).

Nasilja u braku i u novije je vrijeme istaknut kao veliki društveni problem, a postoje i naznake da je u porastu, osobito u tranzicijskim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj (Baloban i Črpić, 2005:32). Autorice Belamarić, Kovačević i Neuner, (1998)⁶ na uzorku od 500 ispitanika, provele su istraživanje na populaciji grada Zagreba. Istraživale su javno mnijenje o problemu nasilja nad ženama. U Hrvatskoj se ova tema nikada nije opsežno istraživala, premda je ozbiljan i široko rasprostranjen problem. Zanemarivanje i nedostatak interesa za ovu temu, zapravo je odraz kako društvo, javnost i državne institucije percipiraju i tretiraju problem nasilja nad ženama. Dobile su rezultate da 86.8% ispitanika prepoznaje da je nasilje nad ženama problem koji zahtjeva usmjeravanje pažnje javnosti, a njih 84.8% smatra da žene nisu dovoljno zaštićene. Nažalost, rezultati su pokazali da se svaki četvrti ispitanik slaže s tvrdnjom da postoje situacije kada je opravdano da muž/partner udari ženu (25.8%). Žene su se u ovom istraživanju pokazale kao osvještenije i bolje informirane od muškaraca, o ovom problemu (Belamarić, 2000).

Nasilje nad ženom u obitelji je intimni problem, dok je ujedno i obiteljski problem, jer ugrožava zdravlje i dobrobit svih članova obitelji. U isto vrijeme ono je i javnozdravstveni problem, jer ugrožava psihičko i fizičko zdravlje svih sudionika (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:470).

Ajduković, Pavleković i Mamula (2000) objašnjavaju pogrešan stav društvene zajednice o bračnom nasilju. Okolina smatra kako se obiteljski problemi rješavaju unutar obitelji kao osnovne društvene zajednice koju treba sačuvati, pa nije potrebno intervenirati ako to žena sama ne traži. Tako navode „pravo žrtva je da o tom problemu ne govori ako to ne želi i ima pravo šutjeti o nasilju koje proživljava u svom domu“ (Ajduković, Pavleković i Mamula, 2000:17). Često se događa da žrtva koja već duže vrijeme živi u obitelji izložena nasilju, najčešće to nasilje umanjuju i razvija osobne mehanizme preživljavanja koji uključuju:

⁶ Belamarić, J., Kovačević, S., Neuner, P. (2000) *Nasilje protiv žena: istraživanje: stop nasilju protiv žena*. Zagreb: Centar za žene žrtve rata.

1. Razvijanje određene simpatije prema nasilniku, njegovu zaštitu ili opravdavanje njegovog ponašanja.
2. Razvijanje krajnje pasivnosti, odgovarajući odmah na sve nasilnikove zahtjeve bez protesta.
3. Funkcioniranje poput automata, bez ikakve samostalnosti u osjećajima, razmišljanjima ili akciji.
4. Zlostavljanje djece, kao izraz osobne nemoći da se suprotstavi agresoru koji je jači i snažniji.
5. Korištenje sekundarne dobiti odnosno zadobivanje dodatnih ustupaka u drugim područjima obiteljskog života.

Međutim često se događa da problem ne ostaje uvijek „unutar četiri zida“ jedne obitelji. Učestalim intervencijama policije, socijalne službe itd. ovaj problem postaje javni problem. Problem više nije intimne prirode koji žena rješava na način koji je sama izabrala, već traži intervenciju zajednice. Niti jedna institucija ne može sama ponuditi izlaz, samo zajedničko djelovanje policije, sudova, centara za zdravstveni rad, zdravstvenih ustanova, sudstva i ženskih građanskih inicijativa, uz adekvatna financijska sredstva. Mnogi smatraju da je policija prva dužna reagirati, no po svemu sudeći, mnoge će žene nakon proživljenog napada prije tražiti zdravstvenu pomoć (Ajduković, Pavleković i Mamula, 2000:17/20).

Čudina-Obradović i Obradović (2006:469) navode da su žene diskriminiranije u odnosu na muškarce, te su više izložene nasilju od rođenja. Postoje različiti oblici nasilja u svim društvima, jedina je razlika u tome što njihovi oblici i intenzitet variraju od društva do društva, kulture i vremena.

Mnogi oblici nasilja nisu prepoznati, priznati ili kažnjivi, kazneni zakoni različitih zemalja ne prepoznaju ih kao zločin, formalne institucije ne smatraju ih ozbiljnim problemima, a društvo ih spremno tolerira, smatrajući ih problemom siromašnih pojedinaca. U većini slučajeva počinitelji nasilja su muškarci, a za nasilje se u velikoj mjeri okrivljuju same žene. Veliki problem stvara prikrivanje nasilja kod žrtava zbog straha i stida, što je čest slučaj kod zlostavljanja žena (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:486).

3.4.1. UZROCI I POSLJEDICE NASILJA NAD ŽENAMA U BRAČNOJ ZAJEDNICI

Važno pitanje su uzroci nasilja, partnerskog zlostavljanja na razini pojedinaca ili bračnih dijadi. Velika većina istraživanja je pokazala da se muški zlostavljači u obitelji slično ponašaju i imaju slične osobine. Razvojne okolnosti i uvjeti stečeni u obitelji, su najčešće posljedice ovakvom ponašanju.

„Posljedice nasilja na bračne partnere mogu biti neposredne i dugoročne za tjelesno zdravlje, te neposredne i dugoročne psihičke posljedice“. Tjelesne posljedice su tjelesne ozljede, a dugoročne su organske posljedice, te narušeno zdravlje (npr. nesanicu, visoki tlak). Psihičke posljedice su depresija, alkoholizam, drogiranje, PTSP. No, često je teško dokazati što je uzrok, a što posljedica zlostavljanja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:486).

Najčešći uzroci su:

1. Nisko samopoštovanje
2. Slaba socijalno-emocionalna regulacija (nemogućnost samokontrole)
3. Osjećaj vanjskog fokusa kontrole
4. Negativna emocionalnost
5. Povećana osjetljivost na stres
6. Uživanje alkohola i droge (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:473).

Osobnost muža zlostavljača različitog su tipa. Tipologiju su razvrstali Holtzworth-Munroe i Stuart (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:473) u tri skupine:

1. *Tipični obiteljski zlostavljač* ponaša se nasilnički samo unutar obitelji. Ima rjeđe faze zlostavljanja i uglavnom nisu povezane s emocionalnim ili seksualnim zlostavljanjem. Ne pokazuje patološke oblike ponašanja ili doživljavanja. Ovo je tipičan predstavnik situacijskog partnerskog nasilja koje nastaje tijekom svakodnevnih sukoba i frustracija.
2. *Sociopatski nasilnik* nasilan je u svim društvenim situacijama bile one unutar ili izvan obitelji. Asocijalna je i narcistična osoba koja često ima problema s alkoholom i drogama. Najčešći oblik nasilja je intimni radi uspostavljanja nadzora nad partnerom.
3. *Patološki nasilnik* je osoba s nizom psihičkih poremećaja, sklona depresiji i stanjima ovisnosti, s čestim kriminalnim ponašanjem. Intimni terorizam mu pomaže u podređivanju partnera kako da ne bi izgubio.

Osobnosti i ponašanje žena žrtava obiteljskog nasilja razvrstana je na:

1. Negiranje problema – smatraju da problem ne postoji, pa tako i ne treba tražiti rješenja.
2. Preoblikovanje problema – očekuju da će situacija postati bolja zbog djece, ljubavi, itd.
3. Samooptuživanje i traženje opravdanja – nasilje u svakodnevnom životu trpe i nastoje ga opravdati.
4. Samokontrola i kontrola drugih – priklanjaju se stavu kako je nasilnik “izazvan“ i pažljivo izabiru postupke i riječi u komunikaciji.
5. Traženje socijalne potpore – traže potporu u postojećoj situaciji i to najčešće od prijatelja i rodbine, dok se za pomoć od strane profesionalne službe, teško odlučuju.
6. Aktivno rješavanje problema – imaju skriveno rješenje za slučaj ako situacija postane preopasna (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:486).

Oblik odnosa u partnerskoj dijadi u četiri tipa opisao je Johnson (1995): Situacijsko partnersko nasilje (SPN) posljedica je sukoba koja se pojavi tijekom bračnih interakcija i nije nastao kao pokušaj jednog ili oba partnera da preuzmu moć u dijadi. Ovo je nasilje slabijeg intenziteta i rjeđe se javlja nego drugi oblici, te se ne pojačava tijekom vremena. U njemu uglavnom sudjeluju oba partnera, malo češće muškarci.

1. Intimno teroriziranje (IT) preuzimanje je moći i nadzora nad partnerom. Javlja se tijekom partnerskih interakcija, pojačava se s vremenom, a često je jačeg intenziteta i tipično je emocionalno zlostavljanje. Takvo nasilje tipično provode muškarci.
2. Reaktivno nasilje (RN) tipično za žene koje uzvraćaju na nasilje nasiljem i znak su da će vjerojatno žena napustiti partnera.
3. Međusobno intimno teroriziranje (MIT) međusobno je nasilje usmjereno na preuzimanje nadzora, pa je to udvostručeni oblik IT nasilja.

Postoje razni uzroci nasilja, a neki od njih su također i svakodnevni životni stresovi, oni ekonomske prirode, stres na poslu ili stres od gubitka posla. Mnoga su istraživanja pokazala da siromaštvo utječe na nasilništvo u braku. Iako se nasilja pojavljuje u svim ekonomskim slojevima, neki su autori empirijski potvrdili da je siromaštvo najjači i najstabilniji prediktor nasilja. Novac, plaća, zarada i ekonomska moć pojedinca i obitelji nisu uzročnici nasilja, nego imaju simboličko značenje statusa i moći (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:476).

Važna je uloga subjektivne moći u ekonomskom smislu, te je li muž ili žena glavni hranitelj obitelji i koliko tko pridonosi obiteljskom položaju i sigurnosti. Tako se pokazalo da objektivni ekonomski položaj potiče nasilništvo muža samo ako ga muž subjektivno doživljava kao financijsku ugroženost, a ako je posao iscrpljujući, niskog statusa i jedini dostupan pojedincu, nasilni su i muž i žena. Sukob i nasilje najčešće se pojavljuju u situacijama kad su žene zahtijevale veći doprinos muža, te kad su i žene i muževi postavljali zahtjev za većim radnim doprinosom partnera. Svi oblici financijskog stresa bili su povezani s nasilništvom muža, osobito se nasilje povećavalo s gubitkom posla i u domaćinstvima koja se oslanjaju na ženinu zaradu (Fox i sur., 2002, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:478/479).

Još jedan od najčešćih uzroka partnerskog nasilja navodi se ponašanje dobivanja nadzora nad partnerom. Ono oblikuje usko gledanje na obiteljsko nasilje kao na posljedicu patrijarhalne muževne želje da nadzire vlastitu ženu. Iako se i unutar SPN postiže određen stupanj nadzora nad partnerom, tu se uglavnom nadzor odnosi na neposredan, kratkoročan sukob ili točku neslaganja. Pravi oblik nadzora nalazimo samo u nasilju tipa IT, ili u tipu MIT. Može se reći da nasilništvo muža povećava svaki njegov subjektivni gubitak statusa i pritisak koji on osjeća kao smanjenje tog statusa (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:479).

Klasnić (2011) u svom članku iznosi da se u „novije vrijeme pojavljuje sve više multidimenzionalnih teorija nasilja nad ženama koje uzroke ovog fenomena vide u kompleksnim obrascima interakcije faktora na različitim razinama“ (Bronfenbrenner, 1979, prema Klasnić, 2011:348). Jedna od takvih je i „socijalno-ekološka teorija nasilja (ili socijalno-ekološki okvir za razumijevanje uzroka nasilja)“. Ova se teorija oslanja na Bronfenbrennerov „ekološki model individualnog razvoja osobe“ (Bronfenbrenner, 1979, prema Klasnić, 2011:348). Carlson (1984) ga je prvi put primijenila kao okvir za razumijevanje obiteljskog nasilja, „kao višestrani fenomen utemeljen u međusobnom djelovanju osobnih, situacijskih i sociokulturnih faktora“ (Carlson, 1984, prema Klasnić, 2011:348). Model razvrstava čimbenike nasilja u sljedeće četiri razine: razina individue, razina veze, razina zajednice i razina društva (Klasnić, 2011:348). Čudina-Obradović i Obradović (2006:473-483) navode uz ove još i kulturne te biološke uzroke obiteljskog nasilja.

1. Razina pojedinca - uzrok obiteljskog zlostavljanja traži se u osobnosti zlostavljača. Pritom se češće analizira muž, nego žena. Najčešće posljedice koje pojedinca čine zlostavljačem su okolnosti i uvjeti koje je iskusio u obitelji. To su: nisko samopoštovanje,

slaba socijalno-emocionalna regulacija, osjećaj vanjskog fokusa kontrola, negativna emocionalnost, povećana osjetljivost na stres i uživanje alkohola i droge.

2. Razina partnerskih odnosa i neposredne obiteljske okoline - nasilje se najčešće događa kad su međusobni odnosi partnera nezadovoljavajući. Prirodna interakcija, izazivanja ili reagiranja su značajni elementi koji određuju nasilno ponašanje. Pojavljivanje i proces nasilnog ponašanja se očitava u prirodnom odnosu u partnerskoj dijadi i također u vanjskim i unutarnjim pritiscima kojima su odnosi izloženi. To mogu biti struktura i veličina obitelji, ekonomski pritisci ili bolesti, itd.
3. Razina lokalne zajednice - istraživanja su pokazala da postoji snažna povezanost između nasilničkog ponašanja i života u dijelovima grada i lokalnim zajednicama, koje imaju najviše nepovoljnih čimbenika. Život u četvrtima lošijih socijalnih uvjeta povećavaju sukobe u obitelji.
4. Društvena i kulturna razina - obiteljsko zlostavljanje uvjetovano je vjerovanjima i vrijednostima pojedinoga društva. Uvjerenja o nasilju u različitim društvima i kulturama, različito variraju. Može se pretpostaviti da će dominantna kultura svakoga društva u značajnoj mjeri odrediti količinu obiteljskog nasilja. Tako je nasilje nad ženom najizraženije u patrijarhalnim društvima, u kojima muškarac u obiteljima ima moć i pravo kazniti ženu.
5. Biološki uzroci obiteljskog nasilja - evolucijska psihološka teorija razvila je biološko tumačenje obiteljskog nasilja. Kao važan razlog nasilništva navodi se ljubomora, a s time i tipična reakcija nasilnog partnera, naročito muža, nastojanje da se partner izolira. Prikazuje vezu između frustracije i agresije - neugodan podražaj i frustracija automatski izazivaju bijes (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:473/479).

3.4.2. MITOVI O NASILJU NAD ŽENAMA

„Kada ljudi ne raspolažu pravim činjenicama o nekoj pojavi, nego nejasnim ili krivo shvaćenim činjenicama, nastaje specifičan oblik uvjerenja-mit⁷“ (Klasnić, 2012:460). Mit je priča ili plod ljudske mašte, no ima dubok psihološki, idejni i društveni smisao. Mitovi postoje u duhovnoj baštini svih naroda, dok je „stvaranje mita prirodna potreba čovjeka na određenom stupnju njegova pojedinačnog i društvenog razvoja“ (Klasnić, 2012:460). Oni

⁷ „Riječ mit dolazi od starogrčke riječi mythos koja znači priča, bajka, glasina, nevjerovatna vijest ili predaja.“ (Klasnić, 2012:460).

pokušavaju protumačiti ljudsku prirodu, objasniti sklonosti i potrebe ljudi, te ukazati na uzroke koji ih navode na određena ponašanja.

Postoji niz zabluda (mitova) o uzrocima i posljedicama nasilja nad ženama, a najrasprostranjenije su: da „*nasilje i ljubav ne idu zajedno*“, da su „*alkohol i droga uzrok nasilja*“, te da će „*nasilje prestati ako žrtva napusti zlostavljača*“. Zablude o zlostavljaču odražavaju se u pogrešnom viđenju tipičnog obiteljskog nasilnika kao mentalnog bolesnika, alkoholičara, neobrazovanog, siromašnog čovjeka, dok je realnost uglavnom drugačija (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:479). Upravo se uz pomoć mitova pokušava umanjiti značaj problema i poreći društvena odgovornost za nasilje. Formulirani su tako da najčešće ili prebacuju odgovornost za izloženost nasilju na žrtvu ili pronalaze izvanjske okolnosti kojima se može „objasniti“ nasilno ponašanje muškaraca. Karakterizira ih prihvatanje postojećeg stanja i nevjerica u mogućnost promjena (Čudina-Obradović i Obradović, 2000, prema Klasnić, 2012:461). Mitovi i činjenice su prikazani u tablici 1. na sljedećoj stranici (str.28).

Tablica 1. Mitovi i činjenice o nasilju nad ženama

MIT:	ČINJENICA:
Žrtva uzrokuje nasilje. Zlostavljana žena je to tražila.	Zlostavljač uzrokuje nasilje. On je odgovoran za svoje akcije.
Žrtve uživaju u nasilju. Da nije tako otišle bi od zlostavljača.	Nitko ne uživa kad je zlostavljan.
Nasilje u obitelji i među bračnim partnerima je njihova privatna stvar.	Nasilje u obitelji je ozbiljan društveni problem.
Ako žrtva napusti zlostavljača, nasilje će prestati.	Većina žrtva je u većoj opasnosti kad ostavi zlostavljača.
Alkohol i zloupotreba droga su stvarni uzroci nasilja u obitelji.	Općenito govoreći, alkohol i droga nisu uzroci nasilnog ponašanja.
Zlostavljanje u obitelji se događa samo u nižim društvenim slojevima.	Nasilje u obitelji se zbiva u svim društvenim slojevima.
Čestina nasilja u obitelji je pretjerano naglašena, to i nije tako velik problem.	Bez obzira na statističke pokazatelje, nasilje u obitelji značajan društveni problem.
Žene su nasilne kao i muškarci.	Muškarci su značajno češće počinitelji nasilja u obitelji.
Zlostavljane žene najčešće biraju opet nasilne partnere.	Iako dio zlostavljanih žena ponovno nađe nasilnika, one ih ne traže.
Tjelesni napad muškarca na partnericu izolirani je događaj i vjerojatnost njegovog ponavljanja je mala.	Tjelesno je nasilje dio složenog obrasca moći i kontrole u partnerskim odnosu.
Nasilje među partnerima najčešće se svodi na malo naguravanje.	Nasilje među partnerima uključuje razne oblike tjelesnog ugrožavanja.
Ako muškarac tuče ženu, mora da je mentalno bolestan.	Mentalna bolest nije preduvjet obiteljskog nasilja.
Muškarac koji samo prijeti tjelesnim ozljeđivanjem svojoj partnerici nije zlostavljač.	Prijetnje predstavljaju specifičan oblik zlostavljanja.
Muškarci koji su nasilni ne mogu si pomoći.	Muškarci mogu promijeniti svoje nasilno ponašanje.
Bračne tučnjave nisu ozbiljne.	Bračne tučnjave su ozbiljne i zahtijevaju pozornost društva.
Djeca trebaju svog oca iako je nasilan prema njihovoj majci.	Odrastanjem u takvoj obitelji djeca uče biti nasilna.
Nasilje i ljubav ne idu zajedno.	Ljubav ne isključuje nasilje.

Izvor: rad autorice, izvor: Ajduković i Pavleković, 2000:33-42.

Walkerov „ciklus nasilja“ u obitelji (Edleson, 2008, prema Klasnić, 2011:350), predstavlja teoriju dinamike obiteljskog nasilja, a karakteriziraju ga tri odvojene faze koje se u nasilnoj obitelji neprestano ponavljaju, a to su:

1. Faza porasta napetosti (sukobi) - početak je događanja. Nasilnikov stres i napetost jačaju. Ta faza može biti kratka ili duga, što je jači stres, to je teže zaustaviti i izbjeći nasilno ponašanje.
2. Nasilni događaj (tjelesni napad) - grubo i nasilno ponašanje koje uključuje sve vrste zlostavljanja, od „malih“ do „ozbiljnih“. Napetost, srdžba i bijes su oslobođeni, dok muškarac pokušava nasiljem kontrolirati situaciju.
3. Faza medenog mjeseca i ispričavanja - razdoblje koje slijedi nakon zlostavljanja. Muškarac može osjećati fizičko olakšanje i žaljenje ili stid. U ovoj fazi često pokušava biti i nježan. S vremenom se te tri faze sažimaju, napadi postaju češći i silovitiji, a faza medenog mjeseca izostaje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:479).

Žene koje su izvrgnute „nasilničkom odnosu manjeg intenziteta“, a ne ekstremnim oblicima nasilja ne reagiraju pasivno niti imaju iskrivljen spoznajni doživljaj. Takve žene jasno vide negativnosti nasilničkog ponašanja muža i reagiraju nezadovoljstvom i suprotstavljanjem. Razvijanje samozaštite može dovesti i do bijega iz nasilničkog događaja, traženja pomoći, pozivanja policije. Rijetko su reagirale na način koji je tipičan za žene izložene patrijarhalnom teroriziranju. Zanimljivo je da su žene više izobrazbe bile tvrdokornije prema nasilju i puno se više suprotstavljale, zbog veće osjetljivosti na različite pa i minimalne oblike nasilja. Tipovi bračnog nasilja prema tipovima obiteljskih odnosa prikazani su u tablici 2 na sljedećoj stranici (str.30).

Nasilje nad ženom je osobni, intimni, obiteljski i javnozdravstveni problem. Žena se na određeni način postavlja prema nasilnom partneru, istodobno se povećava ugroženost i nestabilnost obitelji i psihičko i fizičko zdravlje svih sudionika.

Tablica 2. Tipovi bračnog nasilja prema tipovima obiteljskih odnosa

	Nenasilne zajednice	Situacijsko bračno nasilje	Patrijarhalni terorizam
Izvori i uzroci nasilja		Sukobi o konkretnim problemima; manjak vještina mirnog rješavanja sukoba.	Socijalizacija muškog preuzimanja nadzora u obitelji.
Učestalost nasilja		Mala	Velika.
Silovitost nasilja		Mala	Velika.
Razvoj u vremenu		Ne pojačava se	Pojačava se.
Ponašanje žrtve		Žrtva često uzvraća; žrtva traži pomoć i rješenje problema.	Pasivno prepuštanje; povlačenje, samookrivljavanje.
Rodna zastupljenost		Približno podjednako često ženski i muški oblik nasilja	Pretežno muški oblik nasilja.
Tipičan bračni odnos	Poštovanje	→ postiže se pregovorima	Emocionalno zlostavljanje i omalovažavanje.
	Ekonomsko partnerstvo	→ postiže se pregovorima	Ekonomsko zlostavljanje.
	Dijeljenje odgovornosti, kućanskog posla i roditeljstva.	→ postiže se pregovorima	Muška povlastica nesudjelovanja u kućanskom poslu i roditeljstvu.
	Davanje osjećaja sigurnosti i prihvaćanja.	→ postiže se pregovorima	Zastrašivanje riječima i nasilnim postupcima.
	Potpora individualnih interesa i društvenog kruga.	→ postiže se pregovorima	Izoliranje.
	Odgovorno roditeljstvo	→ postiže se pregovorima	Ucjenjivanje djece.
	Povjerenje, sigurnost, odsutnost pretjerane ljubomore.	→ postiže se pregovorima	Seksualni nadzor, nesigurnost, preventivna ljubomora.
Posljedice za partnere	Bračni sklad i uspostavljanje sklada dogovorom	Smanjeno bračno zadovoljstvo; moguć raspad zajednice.	Posljedice za žrtvu: ozljede, depresija, pad samopoštovanja, moguć alkoholizam. Posljedice za nasilnika: krivnja, depresija, alkoholizam.
Prestanak nasilnih odnosa		Prestanak nakon 2 godine u 50% slučajeva; nakon 1 godine u 40% slučajeva; moguće ozdravljenje braka bračnom terapijom.	Teško se prekida, potrebno napuštanje partnera. pokušaji terapije nasilnika.
Čimbenici koji pogoduju nepopustljivosti nasilja		Mladi muževi; kratko poznavanje partnera; rani početak zlostavljanja u braku	Izoliranost žene; čvrsti patrijarhalni stavovi muža.

Izvor: Penec i Paymar, 1993, Johnson, 1999, Hamby i Gray-Little, 1997, Čudina-Obradović, M. i Obradović, J., 2006:486.

4. SEKSUALNO NASILJE U BRAKU

Masters, Johnson i Kolodny (2006) u svojoj knjizi *Ljudska seksualnost* navode da seksualno nasilje obuhvaća tjelesno i psihičko nasilje, a odnosi se na seksualno uznemiravanje i/ili napastovanje, seksualno zlostavljanje i/ili prisilne spolne radnje i silovanje.

1. „Seksualno uznemiravanje i/ili napastovanje jedan je od najčešćih oblika seksualnog nasilja, koji obuhvaća neželjena spolna ponašanja koja nužno ne uključuju fizički dodir, a osobu dovode u neugodan i ponižavajući položaj, te izazivaju osjećaj srama“. Često se radi o ponašanjima koja se javljaju kroz dulje vremensko razdoblje i za koje žrtva ne može naći sustavno rješenje. Najčešći oblici su neželjene seksualne primjedbe i verbalni prijedlozi, neprikladna pažnja, fizički dodiri, seksističke, uvredljive i diskriminirajuće primjedbe i šale, širenje seksualnih glasina o osobi i slično (neželjeni spolni čin koji je muž ishodio različitim metodama prinude, ali ne tjelesnim nasiljem).
2. „Seksualno zlostavljanje i/ili prisilne spolne radnje obuhvaćaju brojne oblike seksualnog nasilja koji su teži od seksualnog uznemiravanja, a još ne ulaze u kategoriju silovanja prema postojećim zakonima“. Obuhvaća neželjena spolna ponašanja iznuđena primjenom sile i/ili prijetnji, a koja uključuju fizički dodir s nasilnikom, kao što su neželjeni i prisilni dodiri intimnih dijelova tijela, seksualne aktivnosti izmanipulirane lažima, prijetnjama, pritiskom, prisiljavanje na masturbaciju (namjerno nanošenje ozljeda penetracijom predmetima i drugim načinima koji uključuju sadizam i ponekad pornografiju).
3. „Silovanje je najteži oblik seksualnog nasilja, koji uključuje prisilnu vaginalnu, analnu i/ili oralnu penetraciju penisom i/ili objektima. Ubraja se među izuzetno teška i traumatska iskustva s teškim posljedicama za žrtve.“ S obzirom na počinitelja možemo razlikovati silovanje kao sastavni dio obiteljskog nasilja (silovanje u braku); silovanje u vezama/“na spoju“; silovanje od strane nepoznate osobe; grupno silovanje; silovanje u oružanim sukobima i ratu, takozvano „ratn(ičk)o silovanje“ (spolni čin na koji je žena prisiljena tjelesnim nasiljem) (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:499).

Christopher (2001) razlikuje dva oblika ovakvog nasilja: spolna agresija (silovanje) i spolna prinuda. Ovu podjelu istraživači smatraju prikladnom za opis spolnog zlostavljanja neudanih žena, ali i za opis spolnog nasilja u braku. Spolna agresija (silovanje) spolni je čin izazvan prijetnjama ili grubom silom, dok je spolna prinuda provedena trajnim psihološkim,

verbalnim i fizičkim pritiskom (Christopher, 2001, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:495).

Finkelhor i Yllo (1985) razlikuju silovanje za spolni užitak, nasilničko silovanje i opsesivno silovanje.

1. Silovanje za spolni užitak – muševci koji su nasilni jedino u prisili žene na spolni čin, a inače nisu nasilni u braku.
2. Nasilničko silovanje – muševci koji su nasilni u seksu, ali i u drugim oblicima bračnog života.
3. Opsesivno silovanje je najteži oblik gdje muž nastoji staviti ženu u situacije velikog poniženja, što ga onda uzbuđuje i zadovoljava (Finkelhor, Yllo, 1985, Čudina-Obradović i Obradović, 2006:495).

Spolno nasilje u brakovima je najprisutnije kod narušenih odnosa među supružnicima u kojima se partneri često sukobljavaju i postoje velike razlike između spolne želje muža i žene. Spolno nasilje u braku se definira (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:495) kao „spolni čin muža s vlastitom ženom bez ženinog odobrenja“. 1980-tih godina spolno nasilje u braku se postavilo kao problem, no još uvijek nije priznato kao stvarni problem. Tek 1990-tih godina u mnogim zemljama silovanje se u braku priznaje kao kažnjivo djelo jednako silovanju izvan braka. Proširenost ovakve vrste zlostavljanja je vrlo upitno, jer je teže utvrdivo nego bilo koji drugi oblik zlostavljanja. Definicija i priznavanje spolnog nasilja u braku je različito u različitim društvima. Zakoni mnogih država ne priznaju ovakvo zlostavljanje i ne kažnjavaju ga, jer se pod brakom podrazumijeva i pristanak na spolni odnos.

Masters, Johnson i Kolodny (2006) navode da je spolno nasilje „bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Uključuje upotrebu sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba“ (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:499).

Seksualno nasilje je iznimno važan društveni problem. Ulazi u najteže oblike nasilja koji narušavaju osnovna ljudska prava. Događa se u svim zemljama širom svijeta, a karakterizira ga šutnja i mali broj prijavi, koji su posljedica okrivljavanja žrtava. Seksualno nasilje jedno je od najgorih oblika diskriminacije nad ženama i moćan instrument opresije žena koji održava

neravnopravnost spolova te na taj način sprječava razvitak društva (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:499).

Autorica Brownmiller (1995) navodi da je silovanje „glavno oružje muške dominacije u svijetu“ i vjeruje da je od „od davne povijesti pa do danas silovanje imalo odsudnu ulogu“ i ulogu kojom muškarci drže sve žene u neprestanom strahu (Brownmiller, 1995:382). Po njoj silovanje je "najezda na privatni, osobni unutrašnji prostor bez dopuštenja. Ono je unutrašnji napad izvršen na jedan od mnogo načina i jednim od brojnih putova, koji obuhvaća namjernu povredu emocionalne, tjelesne i intelektualne cjelovitosti i predstavlja neprijateljski, degradirajući nasilni način koji zaslužuje ime silovanja“ (Brownmiller, 1995:380).

„Učestalost spolnog snošaja u braku“ važan je pokazatelj bračnih seksualnih odnosa, potvrđuju Čudina-Obradović i Obradović (2006), dok je postignuto zadovoljstvo još važnije, jer je povezano s kvalitetom i stabilnošću braka. Temeljna je pretpostavka da pojedinci ili partneri međusobno razmjenjuju nagrade kao što su komplimenti, izjave ljubavi, psihički ili fizički užitak, dok istovremeno osim razmjene užitka, ulažu trud u partnerske odnose. Dvije teorije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:87) u literaturi najčešće ulaze u ovu skupinu rasprave: teorija ravnopravnosti i interpersonalni model seksualnog zadovoljstva.

Prema teoriji ravnopravnosti seksualno „zadovoljstvo je tjelesni i psihički užitak umanjen za cijenu ili investiranje u partnerske odnose“. Partneri u intimnim seksualnim odnosima žele postići maksimalno moguće zadovoljstvo bez obzira koliko su uložili u partnerske odnose. Ravnopravnost među partnerima u seksualnom zadovoljstvu može se postići podjednakim psihičkim i tjelesnim užitkom. Ova teorija pokušava osim seksualnog zadovoljstva, objasniti i zadovoljstvo partnerskim odnosom.

Interpersonalni model seksualnog zadovoljstva „usmjeren je na objašnjenje zadovoljstva isključivo spolnim odnosom. Zadovoljstvo među bračnim partnerima bit će veće što je veća nagrada (užitak) postignut uz manju cijenu (ulaganje)“.

U starom vijeku silovanje⁸ je bio jedan od načina na koji su muškarci, uopće, dolazili do žena. Muškarac bi savladao poželjnu ženu, koja je time postajala njegovo vlasništvo i svoj ponos je štitio od drugih muškaraca, koji bi je možda probali oteti ili silovati. Ovo su bili na

⁸ Riječ silovanje (engl. rape) dolazi od latinskog izraza rapere, što znači ukrasti, prisvojiti ili oteti (Masters, Johnson i Kolodny, 2006: 499).

neki način i prvi zakoni o silovanju, samo što su bili zločini protiv vlasništva ili časti, ali ne i same žene (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:499).

Na seksualno zadovoljstvo nepovoljno utječe tradicionalnost i konzervativnost, pa s obzirom na njihovu prisutnost, može se pretpostaviti da će žene u braku biti manje seksualno zadovoljne od muževa. Kod ovakvih pojava od žena se ne očekuje da uživaju u seksu nego da rađaju djecu, a užitak je bio povlastica muškaraca. Iako su u današnjem društvu postignute velike promjene na mnogim područjima života, tragovi tradicionalnog društva su još uvijek manje ili više prisutni (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:86).

Prijašnja su istraživanja pokazala na povezanost seksualnog zadovoljstva i niza oblika emocionalne i tjelesne bliskosti bračnih partnera, što je naročito vrijedi za žene (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:86). Potvrđeno je da će žene više uživati u seksualnim odnosima što su emocionalno bliskije svojim muževima i što je među njima veća intimnost, dok će kod muškaraca zadovoljstvo u braku ovisiti o seksualnom zadovoljstvu.

Postavke i vrijednosti tradicionalnog, narodnog shvaćanja porodičnog života i moderne teorije o nasilju nad ženama se bitno razlikuju. I pored toga što patrijarhalna ideologija barata neiskazanim i implicitnim postavkama, ispostavilo se da su one vrlo stabilne i djelotvorne. U svijetu danas vlada nejednaka raspodjela moći između muškaraca i žena na svim razinama društva, uključujući i obitelj. Žene su od rođenja diskriminirane u odnosu na muškarce. To povlači za sobom i njihovu izloženost različitim oblicima nasilja u svim društvima. Razlika je jedino u tome što oblici i intenziteti nasilja variraju od društva, kulture i vremena. Ali, najčešće su žene te koje trpe nasilje.

4.1. SILOVANJE

Silovanje je najteži oblik seksualnog nasilja koji ostavlja dugotrajne posljedice. Ubraja se među izuzetno teška i traumatska iskustva s teškim posljedicama za žrtve. Odnosi se na vaginalnu, analnu ili oralnu penetraciju penisom i/ili objektima. „Silovanje nije seksualni čin, već čin nasilja i dokazivanja moći. Silovateljev cilj nije ostvarivanje seksualnog zadovoljstva, već moći i dominacije nad ženom“. S obzirom na počinitelja možemo razlikovati silovanje kao:

1. sastavni dio obiteljskog nasilja (silovanje u braku),
2. silovanje u vezama/“na spoju“, poznanika (susjeda, kolega),
3. silovanje od strane nepoznate osobe, grupno silovanje, silovanje u oružanim sukobima i ratu (ratničko silovanje) (Ajduković, 2000:11).

U posljednjih dvadeset godina sve su brojnija istraživanja nasilja nad ženama. O ovom problemu počelo se govoriti 70-tih i 80-tih godina kao o „sindromu pretučene žene“. Taj je pojam doživio kritiku, jer upućuje na ženu – žrtvu nasilja, a ne na muškarca počinitelja. Također se koristio pojam „bračno nasilje“, no on usmjerava pozornost isključivo na partnere koji su u braku, a nasilje se jednako tako odvija u predbračnim i izvanbračnim vezama, kao i nakon rastave. Stoga se sve više koristi pojam „obiteljsko nasilje“ ili „nasilje u partnerskim odnosima“ (Ajduković, 2000:11).

Krajem 1980-ih više država je počelo pažnju s ponašanja žrtve preusmjeravati na ponašanje silovatelja. Tako se optužba za silovanje može podići i onda kada nije bila uključena nikakva sila ili ako je žrtva u trenutku seksualnog kontakta bila psihički nesposobna, pod utjecajem droge ili alkohola, bez svijesti ili prisiljena samo zato jer je u braku s drugom osobom (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:683-685).

Najveći tabu vezan uz uznemiravanje u braku je silovanje u obitelji koje ima sva obilježja klasičnog silovanja. Optužbe za silovanje bračnog druga mogu se podići samo u manjem broju država, jer zakoni vezani za silovanje obično izuzimaju supruga od silovanja žene, jer je njihov brak dokaz njezina pristanka na seksualne odnose. Ironično je što brak ne oslobađa ljude od počinjenja drugih aktivnosti fizičkog nasilja prema bračnom drugu. Tako je veliki broj žena nespreman prijaviti prisilu na seks od strane supruga, jer na to ne gledaju kao na „pravo“ silovanje.

Premda se neki slučajevi prisile na seks u braku ne mogu okarakterizirati kao silovanje, jer žrtva nema jasne fizičke znakove koji upućuju da je do silovanja uopće došlo, u drugim slučajevima znakovi su očiti. To su znakovi pretučenosti, izudaranoosti ili drugi znakovi nasilja. Strahota ovog zločina je što žrtva ne samo što mora živjeti uz sjećanje na ovo ružno iskustvo, već što mora i živjeti sa silovateljkom (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:510).

Pravi smisao tradicionalne obiteljske ideologije je u funkciji provođenja simboličkog nasilja nad ženama, osnovnog mehanizma reprodukcije patrijarhata. Socijalni položaj žena,

koje se nalaze na dnu društvene ljestvice moći, karakterizira visok stupanj socijalnih frustracija i socijalnog neuspjeha. Svi postupci muškaraca prema ženama i djeci, shvaćaju se kao pravo i obaveza, da discipliniraju i uređuju unutrašnje odnose, da kažnjavaju nepriviligirane članove. Nasilje nad ženama u tradicionalnoj ideologiji nema karakter dezintegracije i poremećaja porodičnih odnosa, već naprotiv, „ono se stimulira, propisuje i nameće kao sredstvo discipliniranja žena“ (Ajduković, 2000:11).

Spolna ljubav nije univerzalno prihvaćena kao jedan od čimbenika u izboru supružnika. Tako postoje kulture u kojima spolni život nije vezan ni osjećajem ljubavi ni legaliziranim bračnim odnosima i one u kojima je romantična ljubav pretpostavka spolnih odnosa i braka. Sasvim je sigurno da se stavovi prema spolnom životu i njegovu značenju razlikuju u pojedinim društvenim skupinama i da različito vrijede za muškarce i žene (Ajduković, 2000:11).

Iako se nalazimo u 21. stoljeću, samo neke od država i kultura na svijetu, priznaju spolno nasilje u braku, kao kazneno djelo. To je sramota i činjenica s kojom se svakodnevno susreće veliki broj žena. Veliki broj tih žrtava je bilo socijalnim ili nekim drugim putem, prisiljen na šutnju o svom iskustvu. Žene koje su preživjele seksualno zlostavljanje vrlo rijetko to prijavljuju policiji. Razlozi leže u duboko ukorijenjenim predrasudama prema kojima je žena sama dijelom kriva za to ili je to „zaslužila“, jer je svojim izgledom i ponašanjem „izazvala“ nasilnika. Osjećaji srama, krivnje, straha dominantni su razlozi prikrivanja viktimizacije (Ajduković, 2000:11-13).

Brownmiller (1995) navodi da „feministička teorija definira silovanje kao krivično djelo nasilja, kao nasilni akt, ali i kao instituciju koja povratno generira patrijarhalnu dominaciju muškarca nad ženama. Dokaz za ovo su razni oblici nasilja i silovanja“. Ova definicija jedna je od glavnih doprinosa feminističke teorije društvenoj teoriji. Feministice dokazuju da je silovanje posljedica seksizma u pravcu degradacije žene. Radikalne feministice većinu heteroseksualnih odnosa smatraju sličnim silovanju i istovremeno prikrivenom istinom takozvane romantike. Patrijarhat legitimira silovanje kao nešto što je normalno i proizlazi iz muške seksualne želje. Žene su u svim njihovim stavovima seksualni objekti. Silovanje je kulturna i društvena pojava koja je institucionalizirana zakonima i praksom. Simboličan je izraz muške nadmoći i hijerarhije društvenih odnosa. Zločin je protiv ličnosti (Brownmiller, 1995:8-10).

„Feministička kriminologija je učinila mnogo na podizanju svijesti o zločinima protiv žena“. Razmjere silovanja teško je procijeniti, jer postoji mnogo razloga zašto žena može odlučiti ne prijaviti seksualno nasilje policiji. Većina žrtava želi što prije zaboraviti incident koji se dogodio i ne želi se ponovno vraćati na tu strahotu. Ponižavajući medicinski pregledi, policijsko ispitivanje i sudska ispitivanja, kao i sami ponovni susret s optuženim, samo su neki od razloga. Sudska je procedura javna, traje dugo, a najčešće se žena osjeća kao da se njoj samoj sudi (Giddens, 2007:227).

Tijekom 1990-ih godina porastao je broj prijavljenih incidenata u kojima je napadač bio poznat žrtvi od prije, a smanjio se broj prijave za silovanja koja su počinili neznanci. Do 1991. silovanje u braku se u Velikoj Britaniji nije priznavalo. Tako su presude uglavnom glasile da suprug ne može biti krivac za silovanje koje je počinio nad svojom zakonitom ženom, jer se prema zajedničkoj bračnoj suglasnosti i ugovoru, žena predala mužu i to se ne može povući. Danas u moderno doba nije prihvatljivo shvaćanje kako suprug ima pravo prisiliti ženu na spolni čin.

4.2. POSLJEDICE SEKSUALNOG NASILJA

Posljedice seksualnog nasilja su brojne i u velikom broju slučajeva dugotrajne. Ovakvo uznemiravanje i zlostavljanje djeluje negativno na psihičko i fizičko stanje žene koja ga proživljava. Uključuje fizičke posljedice vezane uz tjelesne ozljede, povrede reproduktivnih organa, narušeno reproduktivno zdravlje, kao i mogućnost zaraze spolno prenosivim bolestima, uključujući i zarazu HIV-om, te neželjenu trudnoću. Česte socijalne posljedice su stigmatizacija, etiketiranje, kao i odbačenost osobe. Psihičke posljedice uključuju narušeno mentalno zdravlje, narušeno seksualno zdravlje, narušeno samopouzdanje i samopoštovanje, kao i traumatske reakcije i poremećaje (Galles i Harrop, 1994, prema Mamula, 2000:93).

Posljedice predstavljaju tešku povredu ljudskih prava i osobnog dostojanstva žrtve. U usporedbi s ostalim oblicima nasilje, silovanje sadrži neke specifičnosti koje određuju utjecaj ove traume. Silovanje zadire u tjelesni integritet, u seksualnu sferu osobe koja je njezina najveća osobna privatnost. Posljedice, također imaju posebno sociološko i političko značenje za proces odnosa moći među spolovima. Tradicionalno je ova tema ograničena nizom tabua i nepisanih pravila. Mali je broj slučajeva gdje je žrtva spremna govoriti o vlastitoj viktimizaciji (Campbell i sur., 1977, prema Singer, 1994:57).

Žene žrtve nasilja ostaju dva puta dulje na bolovanju, te oboljevaju tri puta češće od žena koje nisu imale takvo iskustvo. Emocionalne posljedice mogu za ženu biti razornije nego tjelesne. Jedan od pokazatelja je učestalost misli o samoubojstvu. Istraživanje na 3000 žena je pokazalo da od žena koje nisu preživjele fizičko zlostavljanje samo 3 od 1000 razmišlja o ideji samoubojstva „često“ ili „vrlo često“, dok je kod zlostavljanih žena taj broj znatno veći i iznosi čak 46 od 1000 žena (Galles i Harrop, 1994, prema Mamula, 2000:93).

Posljedice nasilja nad ženama nisu razorne samo za žene žrtve, nego i za čitave obitelji i zajednicu. Posljedice su u rasponu od fizičkih ozljeda, kroničnih poteškoća i bolesti, psiholoških trauma, do fatalnih, bilo da su uzrokovane namjernim oduzimanjem života ili su rezultat ozljeda. Pojavljuju se brojni fizički i psihički simptomi kao što su: depresija, glavobolje, želučani problemi itd. Žene osjećaju sram, nelagodu, nervozu, povećanu emocionalnu osjetljivost itd. Žrtve koje su pretrpjele ovaj oblik nasilja govore su o teškim i dugotrajnim psihičkim posljedicama, te su i dugo nakon rastave teško stupale u bliski odnos s bilo kojim drugim muškarcem.

Nažalost, zdravstvo, policija, socijalne službe, zakoni za zaštitu ljudskih prava, često nisu dobro pripremljeni za suočavanje s problemima i posljedicama nasilja, a čak ni za prepoznavanje simptoma nasilja. Tako da i kada su žene spremne suočiti se s nasilnicima, u većini slučajeva nemaju dostupnu zaštitu od strane vlasti, države, zakona. Pravne definicije nasilja nad ženama su najčešće vrlo uske i ograničene. Istovremeno one su i najmoćnije jer određuju ponašanje policije, sudova i socijalnih službi. Međutim, te definicije nerijetko izostavljaju djela koja žene smatraju nasilnima, izostavljajući ih kao manje bitna djela koja ne zaslužuju posebnu pažnju države i zakona.

Još neke od posljedica su, one od sadističkog silovanja ili spolnog zlostavljanja: tjelesne ozljede spolovila, pobačaj, neplodnost i razne spolno prenosive bolesti, kao i kod slabije izraženog spolnog nasilja, kao što je spolna prinuda. Sve ove posljedice biti će intenzivnije ukoliko se nasilje ponavlja. Ovaj stav nije razrađen jer je istraživanje ove teme teško dostupno područje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:496).

Žene koje su bile silovane često imaju reakciju na traumu silovanja, a najdramatičnije su seksualna averzija i vaginizam. Još neke od poteškoća su smanjenje seksualne želje, smanjenje vlaženja rodnice, gubitak osjećaja u genitalijama. U jednom se istraživanju navodi kako žrtve silovanja godinu dana nakon silovanja, mogu imati seksualne odnose jednako često kao i nesilovane žene, no njihovo zadovoljstvo je značajno umanjeno (Feldman-

Summers, Gordon i Meagher, 1979, prema Masters, Johnson i Kolodny, 2006:514). Drugo istraživanje pokazuje da je više od pola ispitanica, od ukupnog broja 372 žene, koje su bile žrtve silovanja, imalo seksualne smetnje nakon napada, strah od seksa, smanjenje seksualne želje i teškoće sa seksualnim uzbudjenjem (Becker i sur., 1986, prema Masters, Johnson i Kolodny, 2006:514).

4.2.1. SINDROM TRAUME SILOVANJA (STS)

Fizičke i psihičke posljedice su dugoročne kod žena koje su preživjele silovanje. Simptomi koji se javljaju odgovaraju simptomima PTSP-a.⁹ Početkom 70-tih u istraživanju na 600 žena koje su preživjele silovanje, ustanovilo se da žene proživljavaju značajan stupanj emocionalne i psihičke boli za vrijeme silovanja, neposredno nakon, ali i tijekom dužeg razdoblja nakon toga. Taj skup sindroma zove se „Sindrom traume silovanja“ (Burgess i Holmstrom, 1979, prema Mamula, 2000:97). Ovaj sindrom uključuje fiziološke, psihičke i ponašajne reakcije na stres. Ono što je značajno kod ovog sindroma je to što ga sve žene proživljavaju u većoj ili manjoj mjeri, i prolaze kroz sljedeće tri faze:

1. Akutna reakcija – javlja se odmah nakon silovanja i može trajati satima, danima ili tjednima. Neposredno nakon silovanja neke žene mogu snažno očitovati osjećaje straha, bijesa, tjeskobe, a neke i skrivaju svoje osjećaje. Postoje dvije vrste emocionalnih reakcija kao neposrednih od učinka silovanja, a to su: ekspresivne reakcije (strah, bijes, tuga) i kontrola ponašanja (skrivanje osjećaja).
2. Izvanjsko prilagođavanje – zbog potrebe da ponovno uspostave kontrolu nad svojim životom silovane žene često negiraju ili racionaliziraju svoje iskustvo. Sve to dovodi do toga da iskustvo silovanja može potpuno promijeniti cjelokupni svjetonazor i dotadašnji način života žene.
3. Prilagodba/integriranje – i nakon nekoliko godina žena može imati snažne osjećaje krivnje i bijesa zbog silovanja. Često dolazi do pojave osjećaja intenzivnog bijesa prema napadaču (Mamula, 2000:97-101).

⁹ Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP)-, oblik je psiholoških posljedica izlaganja stresnim događajima, koji uključuju smrtnu opasnost, ozbiljne fizičke povrede ili prijetnju psihičkom ili fizičkom integritetu osobe, koje ta osoba doživljava krajnje traumatično“ (<http://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd/index.shtml>) (13. 03. 2013.)

Ženske su skupine inzistirale na promjeni u pravnom i javnom razmišljanju o silovanju. Tako smatraju da se silovanje ne bi trebalo smatrati samo seksualnim prekršajem, nego i vrstom nasilnog zločina. Silovanje je jasno povezano s asocijacijom muškosti i moći, dominacije i grubosti. U većini slučajeva ono nije posljedica seksualne želje silovatelja, nego veze između seksualnosti i osjećaja moći i superiornosti, te je dio muškog zastrašivanja kojim žene drže pod kontrolom (Giddens, 2007:227).

Istraživanja pokazuju da se u otprilike trećini slučajeva žrtva i počinitelj poznaju prije silovanja. Iznimke su grupna silovanja. Ovdje može biti slučaj da će žrtve zbog određenog odnosa s počiniteljem, biti manje spremne prijaviti silovanje. Tako podaci govore da u većini slučajeva gdje je žrtva prethodno poznavala napadača, to su bila samo poznanstva, a ne tako čvrste prijateljske ili neke druge veze (Archer, 1992:102).

Prva istraživanja provedena u SAD-U (Laumann, Gagnon, Michael i Michael, 1994, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:494) govore o 10-14% udanih žena koje doživljavaju neki oblik „spolne prisile“ u braku. Novija istraživanja provedena u SAD-u i govore o 25% žena koje su doživjele neki oblik spolne prisile, a od njih je 9% to doživjelo od vlastitog muža. U reprezentativnom uzorku od 825 žena u Češkoj (Weiss i Zverina, 1999, Čudina-Obradović i Obradović, 2006:494) iznose podatke o 12% žena koje su doživjele „spolno agresivno ponašanje“, većina njih u braku.

U Hrvatskoj je Ženska autonomna kuća Zagreb na uzorku od 976 žena, iznijela podatke o 24% žena koje proživljavaju „spolni odnos protiv svoje volje“. To su bile žene u dobi od 49-59 godina. Budući da uzorak žena nije bio ujednačen po bračnom statusu, nije moguće zaključiti koliki je postotak žena doživio spolnu prinudu u braku (Čudina-Obradović i Obradović, 2006:494). Osim ovog, još su neka istraživanja napravljena u Hrvatskoj, a prikazana su u tablici 3 na sljedećoj stranici (str.41).

Tablica 3. Podatci istraživanja o rasprostranjenosti težih oblika seksualnog nasilja u Hrvatskoj

Istraživanje	Populacija	Podatci
Longitudinalno praćenje znanja o spolnosti, spolnog ponašanja i relevantnih stavova adolescenata, 1998. – 2003. Štulhofer, S., Jureša, V. i Mamula, M. (2003).	studentice i studenti	4% studentica i 1.2% studenata doživjelo je seksualnu viktimizaciju
Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj. Mamula, M. (2006). Ženska soba – Centar za seksualna prava.	punoljetne žene	9% žena doživjelo je seksualne odnose iznuđene lažima i ucjenom 17% žena doživjelo je silovanje i/ili pokušaj silovanja
Prevalencija zlostavljanja i zanemariivanja djece u Hrvatskoj (2006). Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabri telefon.	adolescentice i adolescenti	13.7% mladih je doživjelo seksualno zlostavljanje u djetinjstvu
Rodno uvjetovano nasilje u adolescentskim vezama u Hrvatskoj. Hodžić, A. (2007) CESI.	adolescentice i adolescenti	3% mladih (2% djevojaka i 5% mladića) doživjelo je prisilu na seksualne odnose
Rodna prizma seksualnih prava mladih. Mamula, M. i Dijanić Plašć, I. (2007) Ženska soba – Centar za seksualna prava.	studentice i studenti	3% studentica i studenata doživjelo je seksualne odnose iznuđene lažima i ucjenama 5.7% studentica i 2.3% studenata je doživjelo silovanje i/ili pokušaj silovanja
Zaštita prava i pružanje podrške žrtvama/svjedocima nasilja u obitelji. Mamula, M., Dijanić Plašć, I., Ručević, S., Ergović Kuzmanović, A. i Vukmanić, M. (2010.). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ženska soba.	žrtve koje su prijavile nasilje u obitelji	4.5% žena je doživjelo pokušaj silovanja ili silovanje, od čega 32.1% više puta

Izvor: <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf> Mamula, 2011:17.

5. PRAVNA REGULATIVA ZAŠTITE OBITELJI

Nasilničko ponašanje u obitelji može počiniti samo član obitelji. „U kategoriju člana obitelji spadaju bračni i izvanbračni drug, bivši bračni i izvanbračni drug, rođak po krvi u ravnoj lozi, posvojitelj i posvojenik, rođak u pobočnoj liniji do trećeg stupnja zaključno i srodnik po tazbini do drugoga stupnja zaključno“. Kazneno djelo silovanja smatra se jednim od najtežih oblika seksualnog nasilja (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:672).

S pravnog stajališta, ključni element dokazivanja silovanja jest nepostojanje pravovaljanog pristanka. Postoje problemi kako dokazati ovo nesigurno područje, zbog nekoliko razloga. Prvi je da po zakonu mora postojati prisutnost fizičke sile ili prijetnje fizičke sile. Tako da to znači da bi se muškarca osudilo za silovanje treba pokazati da se žrtva aktivno opirala. Ovo može biti problem jer postoji mogućnost da je došlo do prijetnje oružjem i žrtva nije bila u mogućnosti opirati se. Susan Estrich (1987) tako navodi da žene često ne prijavljuju slučajeve jer ih mnogi smatraju „jednostavnim“ slučajevima, gdje je sve jasno, ako se nije opirala muškarcu, znači da je pristala na odnos (Estrich, 1987:13).

Drugi je problem što se u prošlosti često događalo kada bi žrtva podigla optužbu za silovanje, na nju bi se istovremeno gledalo kao na „nevjernu“, „promiskuitetnu“ ili osobu „lakog morala“, koja je vjerojatno pristala na seks.

Treći je razlog teškog dokazivanja kod ljudi koji su prije toga imali dobrovoljne seksualne kontakte, na koje su oboje pristali. Iako osoba ima potpuno pravo da kaže ne za daljnje seksualne kontakte. Ovo su najteža područja za podizanje optužbe. Tako je i silovanje u braku teško dokazivo, jer čak i države u kojima je moguće podići takvu optužbu, zahtijevaju jasne dokaze prisile ili sile, jer se pod brakom podrazumijeva i pristanak na seksualnu intimnost (Masters, Johnson i Kolodny, 2006:682/683).

Zaštita obitelji osigurava se kroz mnoge međunarodne i domaće pravne instrumente kojima se štiti obitelj u cijelosti, a osobito njezini najranjiviji članovi. U odredbi članka 23. Međunarodnog pakta ističe se da je obitelj “ ... prirodna i temeljna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države”.

Grozđanić, Škorić, i Vinja navode da je među najznačajnijim međunarodnopravnim instrumentima kojih je cilj osigurati ženama potpuno i jednako ostvarenje svih ljudskih prava

i sloboda, valja istaknuti Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i njezin Fakultativni protokol.

„Ratificirajući Konvenciju, RH preuzela je obvezu poduzimanja odgovarajućih mjera za uklanjanje svih oblika diskriminacije. Kao članica Vijeća Europe RH obvezna je osigurati pravnu zaštitu obitelji sukladno Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njezinih protokola u odredbama kojih je propisano pravo svakoga na poštovanje privatnog i obiteljskog života, pravo na brak i obitelj te uređenje odnosa između roditelja i djece“ (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:670-671).

„Obvezujući i važni dokumenti za suzbijanje, prevenciju i prijavljivanje nasilja su zakoni o zaštiti od nasilja u obitelji: Kazneni zakon, Obiteljski zakon, Prekršajni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji“ (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:672). Hrvatski zakoni za zaštitu obitelji od nasilja bolji su nego zakoni u većem broju zemalja Europske Unije. No, ipak ova zakonska rješenja umnogome ne udovoljavaju ni potrebi za učinkovitim suzbijanjem nasilja, ni potrebi za zaštitom žrtve.

U pogledu pravnog uređenja obiteljskih odnosa, iznimna je važnost *Obiteljskog zakona* koji „obiteljske odnose u RH sadržajno najpotpunije uređuje pravno regulirajući brak, odnose između roditelja i djece, učinke izvanbračne zajednice žene i muškarca te druge obiteljske odnose i institute“ (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:672).

Pored ustavnog i obiteljskog prava, i kazneno pravo pruža posebnu zaštitu obitelji. Kazneno pravo u svojim odredbama propisuje kaznena djela za djelovanja kojima se ugrožava funkcioniranje i djelovanje obitelji. Kaznenopravni sustav (zajedno s ulogom policije), odražava prevladavajuće mišljenje da „kazneni progon nije koristan odgovor društva na pojave nasilja, jer negativno utječe na svrhu ponovnog objedinjavanja obitelji“. Tako se u posljednje vrijeme sve više uviđa da zlostavljanje u obitelji zahtjeva kooperativnu i koordiniranu akciju različitih društvenih službi (Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:230).

Kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji u hrvatsko kazneno zakonodavstvo prvi put je uvedeno 2000. godine Zakonom o izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* i glasio je: *Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.* Kasnijim izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona*, povišen je kazneni okvir tako da se

počinitelju može izreći kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina (Grozđanić, Škorić, i Vinja, 2010:677).

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje što je nasilje u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu ovoga Zakona, te vrste i svrha prekršajno pravnih sankcija za počinjenje nasilja u obitelji. Svrha je ovoga Zakona prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja. U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji prema ovom Zakonu primjenjuju se odredbe *Kaznenog zakona o kaznenom postupku*.¹⁰

Uz zakone postoje i protokoli: Protokol o postupanju u slučaju obiteljskog nasilja i Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Ti protokoli sadrže niz precizno određenih mjera za pružanja pomoći i zaštite žrtvama nasilja u obitelji.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji sadržava obveze nadležnih državnih tijela u djelovanju protiv nasilja. Ta tijela su: policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, pravosuđe-sudstvo, državno odvjetništvo, odgojno-obrazovne ustanove i drugi službenici koji sudjeluju u njegovom sprječavanju, otkrivanju i suzbijanju. Također, građani i društvo u cjelini imaju moralnu obavezu prijavljivanja i javne osude nasilja i nasilnika (Rogić-Hadžalić, 2008:549).

Policijsku intervenciju povodom nasilja u obitelji možemo promatrati kao pomoć žrtvama, a od policije se očekuje da se kod intervencije ophode na sljedeći način:

1. Prekine nasilje, uspostavi red i mir.
2. Preuzme kontrolu nad nasilnikom i njegovim oružjem bez obzira na to je li ga koristio ili je njime samo prijetio.
3. Odabere odgovarajuću strategiju komuniciranja.
4. Priskrbi medicinsku pomoć ukoliko je potrebna.
5. Obavi razgovor sa svim nazočnim osobama, dakle i sa žrtvom, ali i s počiniteljem.
6. Obrati posebnu pozornost na oblik, lokaciju, vrstu, broj i starost ozljeda žrtve, kao i na intenzitet sile koji je bio potreban da one nastanu.
7. Točno zabilježi što se dogodilo.
8. Ozbiljno pristupi zatečenom stanju kolikogod se neke stvari činile i trivijalnim.

¹⁰ Zakon. hr – pročišćeni tekstovi zakona URL: <http://www.zakon.hr/> (06. 04. 2013.)

9. Upozori počinitelja na protupravnost njegovog ponašanja.
10. Obavijesti ženu žrtvu, a i djecu ukoliko su dovoljno odrasla, o tome kako ova vrsta nasilja često ima tendenciju pojačavanja i da se u ovakvim slučajevima najčešće radi o kaznenom djelu.
11. Upozna žrtvu podacima o adresama skloništa i drugih službi koje joj mogu biti od pomoći i koristi.
12. Poduzme sve što je u tako kratkom vremenu moguće da razvije povjerenje kod žrtve jer je to bitan preduvjet njenog daljnjeg aktiviranja u traženju pomoći i zaštite.
13. Bude spreman na pojavu nesuradničkog i neprijateljskog stava žrtve.
14. Prihvati žrtvino odbijanje daljnje pomoći i kaznenog progona (Cajner-Mraović, 2000:171-173).

Centar za socijalnu skrb nema propisanu zakonsku obavezu reagiranja u situacijama nasilja nad ženom u obitelji, ukoliko sam čin ne ugrožava interese i prava djece. Ali bez obzira na to postoje načela profesije socijalnog rada i načela djelovanja centara za socijalnu skrb. Svojim djelovanjem pomažu ženama koje su izložene nasilju u obitelji. „Ti centri su dužni pružati pomoć zlostavljanim ženama iako to ne piše u zakonu“ (Cajner-Mraović, 2000:165/169).

Kod zdravstvenih djelatnika postoji zakonska obveza prijave nasilja u obitelji. To je jasno navedeno u *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji* u kojem se kaže da su, između ostalog, „zdravstveni radnici obvezni prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova (članak 8.), a oni stručnjaci koji ne prijave počinjenje nasilja u obitelji bit će kažnjeni novčanom kaznom“. Osim toga, Zakon navodi da je „liječnik obvezan podnijeti prijavu policiji ili državnom odvjetništvu kada tijekom obavljanja liječničke djelatnosti posumnja da je smrt ili tjelesna ozljeda osobe nastala nasilnim putem“ (Ajduković i Ajduković, 2010:294).

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji nasilje u obitelji predviđa kao prekršaj, „čime se stvara dualizam između ova dva zakona. Jedina je osnova za razgraničenje između kaznenog djela i prekršaja dovođenje člana obitelji u ponižavajući položaj, koje je element bića kaznenog djela, ali ne i prekršaja“ (Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:230).

Žrtve koje traže pomoć razlikuju se s obzirom na učestalost susreta s problemom (Hathaway, Mucci, Silverman, Brooks, Mathews i Pavlos, 2000, prema Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:230). Istraživanja među zlostavljanim ženama pokazuju da najviše žena

(36,4%) traži psihološko savjetovanje ili terapiju, policiji se obraća 30,3%, pomoć na telefonu za zlostavljane žene i u programima za zlostavljane žene traži 22,0%, zabranu pristupa partnera ostvaruje 20,4%, a liječničku pomoć zbog zlostavljanja traži 15,8% žena (Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:230).

Brojne međunarodne organizacije kao što su npr. UN (1993), WHO (2002), UNICEF (1994; 2000), Vijeće Europe (2000; 2003) posljednjih su godina intenzivno radile na razvijanju strateških dokumenata čiji je cilj „sprječavanje i zaustavljanje nasilja muškarca u obitelji, odnosno nasilja u obitelji općenito“. Nasilje u obitelji u potpunosti je društveno neprihvatljivo i smatra ga se kriminalnim ponašanjem. Ove organizacije zajedničkim koordiniranjem djeluju na prevenciji i zaustavljanju nasilja u obitelji na svim društvenim razinama. Njihova je zajednička poruka da „strategija borbe protiv nasilja zahtijeva širu perspektivu“ (Cajner-Mraović, 2000:171-173).

5.1. PROMJENE U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU

U Hrvatskoj je još uvijek prisutno tradicionalno razumijevanja braka i obitelji. Hrvati nisu spremni za raspravu i pokušaj djelovanja u bračnim problemima. Teško se odlučuju na bračno savjetovanje, a primjereni prihodi i dobri stambeni uvjeti, po njima su najvažniji za bračnu sreću. Također su im i djeca izuzetno važna za uspjeh braka, što je znatna razlika s obzirom na stavove stanovnika zapadnoeuropskih zemalja (Baloban i Črpić, 2005:32).

Bilo je potrebno više od petnaest godina napora feminističkih ženskih inicijativa kako bi se u Hrvatskom društvu jasno i nedvosmisleno postavilo prema problemu nasilja nad ženama, ne prihvaćajući ga niti u jednom obliku i pokušavajući ga spriječiti i zaustaviti. Kako tvrdi Sarnavka (2003), unatoč promjenama zakona, javnim osudama nasilnika, čini se da većina ljudi ne razumije kako je nasilje sveprisutna i pogubna pojava u društvu. Do sada je napravljeno dosta bitnih promjena, nažalost, to je tek mali korak prema dobrom rješenju.

„Bez trajne suradnje barem između Ministarstva prosvjete, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva rada i socijalne skrbi, Ministarstva zdravlja, Državnog zavoda za obitelj, mladež i materinstvo dugoročno se u sprječavanju nasilja ne može ništa učiniti“ (Sarnavka, 2003:6).

Dobar primjer konkretnih promjena unutar pojedinih sustava je policija koja se počela sustavnije uključivati u problem nasilja u obitelji. Ipak najveću pažnju uključuju slučajevi koji

uključuju nasilje nad djecom. Potrebno je povezivanje sustava socijalnih skrbi sa pravosudnim sustavom i provođenjima nekih odredbi Obiteljskog zakona. Članak 118. napominje: „U obitelji je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji“, te članak 362.: „Bračni drug ili bilo koji punoljetni član obitelji koji se protivno članku 118. ovog Zakona o obitelji nasilnički ponaša, kaznit će se za prekršaj kaznom zatvora u trajanju od 30 dana“ (Cajner Mraović, 1999, prema Ajduković, 2000:53).

Do srpnja 2003. godine u Hrvatskoj nije postojao posebni zakon u kome bi žena žrtva obiteljskog nasilja našla posebnu zaštitu. Jedinu su zaštitu mogle naći u okviru postojećeg Kaznenog zakona ili Obiteljskog zakona, no rijetko kada je bila dostatna. U Obiteljskom zakonu koji je stupio na snagu 1. srpnja 1999. (NN, 162/1998.) prvi je put upotrijebljen pojam „nasilničko ponašanje u obitelji“ te su predviđene mjere odgovarajuće društvene reakcije. Napravio je bitan preokret u odnosu prema nasilju u obitelji (Matijević-Vrsaljko, 2003, Ajduković, 2004:173).

U *Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona* uveden je novi članak 215.a koji glasi:

Članak 215.a

Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Uvođenjem tog kaznenog djela zakonodavac je nastojao suzbiti ovakvo nasilničko ponašanje u obitelji, i u članku 71. proširen je raspon posebnih obveza uz zaštitni nadzor i dodana je nova točka e) koja glasi:

Članak 71. točka e)

e) sudjelovanjem u postupku psihosocijalne terapije u specijaliziranim ustanovama u okviru nadležnih državnih tijela radi otklanjanja nasilničkog ponašanja.

Uvođenje *posebne obaveze psihosocijalne terapije* došlo je do znatne promjene, jer se „slučajevi nasilničkog ponašanja u obitelji ne smiju niti mogu svesti samo na specifični psihijatrijski tretman i liječenje od ovisnosti“. Važno je naglasiti da brojni počinitelji nasilja u obitelji najčešće nisu ni ovisnici, niti su mentalni bolesnici, a nasilnička djelovanja su najčešće učinili u stanju potpune svijesti i pribranosti (Ajduković i Pavleković, 2003, prema Ajduković 2004:174).

Za razliku od većine tradicionalnih zemalja, koje su uzor hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, kod nas je nasilničko ponašanje u obitelji samostalno kazneno djelo. Zakonski opis kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji sadrži niz teško određenih obilježja u praksi i teoriji. Time se u pitanje dovodi „načelo određenosti kaznenog zakonodavstva i ostavlja se širok prostor sudu“ (Vračan, 2009, prema Martinović, 2011:266-278).¹¹

UNICEF je proveo opsežnu analizu položaja žene kod zemalja u tranziciji. Utvrđeno je da su žene na najvećem udaru tranziciji, na tržišno orijentirano gospodarstvo:

„Ozbiljna prijetnja u životu mnogih žena u ovom području je nasilje u obitelji. Dugotrajna nevoljkost da se govori o nasilju u obitelji, štoviše želja da se uopće ne prihvati da ona postoji, pokazuje da je veličina ovog problema još uvijek nepoznata. Nasuprot relativno dobro dokumentiranim drugim oblicima nasilja, nasilje nad ženama često prolazi nezamijećeno i nedokumentirano. Istraživanje pokazuje da je nasilje protiv žena široko rasprostranjeno u svim zemljama u tranziciji. Zdravstvene posljedice mogu biti vrlo teške, kako tjelesne tako i psihičke. Nasilje nad ženama predstavlja skrivenu prepreku razvoju, jer potkopava i iscrpljuje ženinu energiju i samopouzdanje. Nasilje u obitelji se zbiva u svim društvenim slojevima, a žrtve su najčešće žene i djeca. Pogoršano je zloupotrebom alkohola i droga, ekonomskim poteškoćama i osjećajem nesigurnosti. Postoje naznake da je nasilje u obitelji i silovanje u zemljama u tranziciji u porastu“ (UNICEF, 1994, prema Ajduković, 2000:44).

Kada se u dokumentima govori o Hrvatskoj, prikazano je da su gospodarske i političke promjene donijele niz negativnih promjena za žene, posebno u društvenoj i ekonomskoj sferi.

„Usprkos demokratizaciji, slobodnim izborima i ustavnim pravima, žene su gotovo u potpunosti nestale s javne i političke scene. Žene čine većinu nezaposlenih. Neka njihova prava su postala predmet rasprava i revizija kao što je abortus, jednogodišnji porodiljski dopust. Obnovljen je tradicionalni koncept žene kao supruge i majke. Postoji plan nacionalne demografske obnove koji potiče obitelji s troje i više djece i predstavlja ženu odgovornom za napredak, budućnost i sreću nacije... Istodobno ne postoji odgovarajuća pravna zaštita žene protiv nasilja i ugrožavanja u bračnim odnosima. Svi tipovi nasilja u obitelji su skriveni. Rat u Hrvatskoj je izravno utjecao na živote mnogih žena. Stotine udovica su morale promijeniti

¹¹ Martinović, I. (2011) Kaznenopravni aspekti obiteljskog nasilja. U: Radačić, I. i Vince Pallua, J. (2011) *Ljudska prava žena. Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon osvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

ulogu u obitelji koja je vrlo složena i zahtjevna. Ranjeni supruzi koji su promijenili navike (ponekad i ličnost) nameću nova pravila kojima se supruge trebaju prilagoditi“ (UNICEF, 1994, prema Ajduković, 2000:45).

5.2. KAZNENI ZAKON: SILOVANJE (ČL. 188.)

Silovanje

Članak 188.

(1) Tko drugu osobu uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od tri do deset godina.

(2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, ili ako je istom prigodom prema istoj žrtvi počinjeno više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt silovane osobe, ili je teško tjelesno ozlijeđena, ili joj je zdravlje teško narušeno, ili je silovana ženska osoba ostala trudna, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(4) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno prema maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(5) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. i 3. ovoga članka počinjeno prema maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(6) Ako su kaznenim djelom iz stavka 2. ovoga članka prouzročene posljedice iz stavka 3. ovoga članka, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.¹²

„Spolnost predstavlja najintimnije područje života čovjeka i stoga je svako uplitanje u njega od strane države izuzetno osjetljivo. Liberalizacija spolnog ponašanja ljudi zahtijeva jedan, dok zaštita slobode odlučivanja u spolnim odnosima sasvim drugi odgovor, time je teško odrediti granicu kaznenopravne intervencije“ (Grozđanić i Sršen, 2011:331).

¹² Garačić, A. (2009) *Kazneni zakon u sudskoj praksi- posebni dio*. Zagreb: Organizator: 432.

Novi Kazneni zakon uveo je mnoge novine na području hrvatskog kaznenog prava, pa tako i u pogledu kaznenog djela silovanja¹³, u odnosu na Krivični zakon RH.

Grozdanić i Sršen analiziraju zakon i zaključuju da je kriminalna zona silovanja znatno proširena. Od sada ovakav oblik nasilja obuhvaća ne samo spolni snošaj nego i s njim izjednačenu spolnu radnju. „Počinitelj kaznenog djela silovanja sada može biti muška ili ženska osoba, žrtva također može biti muškarac ili žena, a postojanje braka ili postojanje izvanbračne zajednice nije odlučujuće“.¹⁴

To znači da će se o silovanju raditi i onda kada jedan od supružnika pod uvjetima iz članka 188. počini nad drugim spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju bez obzira na zajednički život u bračnoj zajednici koja pretpostavlja i obavljanje seksualnih činova između počinitelja(ice) i oštećenika(ce).

Pogrešno je tumačeno da prema odredbi članka 79. Krivičnog zakona RH nije moguće počinuti silovanje u braku. To je bilo moguće, ali nije bilo moguće silovati žensku osobu s kojom počinitelj živi u bračnoj zajednici. To se opravdavalo shvaćanjem da u bračnoj zajednici nije moguće silovanje jer bračna zajednica podrazumijeva potpunu zajednicu života, pa i redovito održavanje seksualnih odnosa (Grozdanić i Sršen, 2011:317/318).

5.3. BROJ PRIJAVA KAZNENIH DJELA U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj je od 1. siječnja 1999. do 31. prosinca 2003. godine policija zaprimila 55 969 zahtjeva za intervenciju zbog nasilja u obitelji, a nasiljem je oštećeno 58011 osoba, od kojih je 68% žena. Tijekom tih 5 godina smanjio se broj oštećenih žena sa 72% na 68%. Tijekom 2003. godine policija je zaprimila na dan 39 zahtjeva za intervenciju zbog nasilja u obitelji. Posebno zabrinjava činjenica da je u prvom tromjesečju 2004. godine bilo prijavljeno 36% više slučajeva nego u istom razdoblju prethodne godine (Vjesnik, 27.10.2004, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006:490).

¹³ Kaznenopravna definicija kaže da „silovanje čini svaka osoba koja drugu osobu uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili život njoj bliske osobe prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju“. Ovakva definicija kaznenog djela silovanja postoji od donošenja novog Kaznenog zakona iz 1998. g. (Grozdanić i Sršen, 2011: 317).

¹⁴ Izostavljeno je obilježje ”s kojom ne živi u bračnoj zajednici“, što znači da se ovo kazneno djelo može počinuti u braku, u bračnoj ili u izvanbračnoj zajednici (Grozdanić i Sršen, 2011: 318).

Iako u Hrvatskoj nema službene statistike o nasilju, podaci pokazuju da je problem obiteljskog nasilja u porastu. Treba isto tako pokazati da se objavljeni podaci odnose na vjerojatno najteže oblike tjelesnog nasilja koji završavaju prijavljeni na policiji.

Broj prijava kaznenih djela u Hrvatskoj 2000. – 2010., prema službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova RH ne pokazuje značajno povećanje, ali ni smanjenje broja prijava kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa¹⁵ (Kazneni zakon RH, glava 14). Brojevi variraju od 461 do 761 prijavljenog slučaja. Od 2000. do 2010. godine ukupno je prijavljeno 6625 kaznenih djela seksualnog nasilja, od čega su najčešće bludne radnje 34% (2252 djela), silovanje 15% (95 djela), zadovoljavanje pohote pred djetetom ili malodobnom osobom 14% (921 djelo), spolni odnošaj s djetetom 10% (677 djela). Ostala kaznena djela zastupljena su s manje od 10%.

Što se tiče spola žrtava seksualnog nasilja¹⁶, to su najčešće žene (96%). Omjer žena žrtava kreće se s obzirom na kazneno djelo, od 99% za podvođenje, 95% za silovanja, 94% za prisilu na spolni odnošaj do 71% za dječju pornografiju na računalnom sustavu. Jedina iznimka je kazneno djelo upoznavanja djece s pornografijom, u kojem dječaci čine većinu žrtava (53%).

Prema dobi žrtava najčešće su žrtve djeca (32%), zatim maloljetne osobe od 14 do 18 godina (30%), mlađe punoljetne osobe starosti od 19 do 22 godine (15%), te osobe od 23 do 30 godina (11%). Osobe iznad 30 godina zastupljene su u 12% slučajeva. Dob žrtava povezana je i s oblikom doživljenog nasilja, te je jasno uočljivo grupiranje kaznenih djela s obzirom na starost žrtve. Tako su djeca najčešće žrtve bludnih radnji (3%), zadovoljavanja pohote pred djetetom (2%) i spolnog odnošaja s djetetom (16%). Maloljetne osobe su najčešće žrtve bludnih radnji (35%), zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom (16%), spolnog odnošaja s djetetom (14%) i silovanja (13%). Mlade osobe od 19 do 22 godine najčešće su žrtve bludnih radnji (33%), silovanja (2%) i podvođenja (12%). Osobe od 23 do 30 godina najčešće su žrtve silovanja (34%), bludnih radnji (29%) i podvođenja (25%). Osobe od 31 do 40 godina najčešće su žrtve silovanja (41%), bludnih radnji (29%) i

¹⁵ U kaznenom zakonu Republike Hrvatske da bi se silovanje dokazalo, potrebno je imati dokaz da je postojala upotreba sile ili prijetnja na život osobe ili njoj bliske osobe. Penetracija u rodnicu drugim dijelom tijela osim penisa ili drugim predmetom, kao i uvlačenje penisa u usta ili anus smatraju se radnjama izjednačenim sa spolnim odnosom, te se radi o silovanju i kazne su jednake (Masters, Johnson i Kolodny, 2006: 683, 686).

¹⁶ U kaznenom zakonu Republike Hrvatske silovanje se definira kao „prisila na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju uporabom sile ili prijetnje da će se izravno napasti na život ili tijelo te osobe ili život ili tijelo njoj bliske osobe“. Prema ovom zakonu silovanje se može počinuti i nad bračnim drugom (Masters, Johnson i Kolodny, 2006: 681).

podvođenja (22%). S daljnjim porastom dobi žrtve su najčešće doživjele silovanje i bludne radnje.

Mamula (2011) u svom članku *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. - 2010. godine* navodi da je ukupno prijavljeno 1228 kaznenih djela silovanja, od čega 958 izvršenih i 270 djela u pokušaju. Prosječno se godišnje prijavi između 90 i 150 takvih kaznenih djela. Kao i kod podataka o ukupno prijavljenim kaznenim djelima protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, nije zabilježen specifičan trend porasta ili smanjenja broja prijava. Prema spolu žrtve silovanja su najčešće žene, ovisno o godini od 92% do 98% (Mamula, 2011:10-12).

U uvodnim napomenama *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* koju je donio Hrvatski sabor na sjednici 13. listopada 2006. godine, navode se rezultati istraživanja Autonomne ženske kuće Zagreb. Prema ovim istraživanjima samo 59% žena u Hrvatskoj nikada nije doživjelo fizičko zlostavljanje od bračnog/izvanbračnog partnera (Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010., prema Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:298). Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti citira isto istraživanje te navodi da je „68% ispitanica doživjelo psihičko nasilje od strane bivših muževa/partnera, 44% žena doživjelo je verbalno nasilje od strane sadašnjeg supruga/partnera/dečka, a 35% doživjelo je ovaj oblik nasilja od strane bivših partnera“ (Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, 2004, prema Lazarić-Zec i Pavleković, 2002:298).

Kako autorice Grozdanić, Škorić, i Vinja (2010) navode, u tom razdoblju niti jedna presuda izrečena zbog nasilja u obitelji i prijetnji supruzi, pa tako ni ona o bezuvjetnoj kazni zatvora, nije izvršena. „Time je država neprovođenjem većine tih mjera prekršila svoju pozitivnu obvezu da osigura pravo na poštovanje privatnog života, čime je počinila povelu članka 8. Europske konvencije“.

Jednako tako adekvatna zaštita žrtve ne znači puko propisivanje zaštitnih mjera. „Nužno je da usvojene mjere budu realizirane u praksi“. Konačno, sprječavanje nasilja u obitelji i zaštita žrtava ne može se provesti bez suradnje i povezanosti različitih institucija kao što su policija, centri za socijalnu skrb, državno odvjetništvo, nevladine organizacije koje se bave zaštitom žrtava nasilja (Grozdanić, Škorić, i Vinja, 2010:695).

6. ZAKLJUČAK

Najčešći uzrok smrtnosti danas u svijetu su razni oblici nasilja. Većina od tih oblika nasilja su i dalje teme koje društvo uporno zanemaruje. Nasilje nad ženama je jedan od najčešćih oblika nasilja. Pojavljuje se u više oblika, ali je ipak većina od tih oblika i dalje velika tajna. Živimo u patrijarhalnom društvu i većina ljudi nasilje nad ženama gleda kao na „svakodnevnu“ situaciju, pa je tako prijavljivanje nasilja javna sramota kako za ženu, tako i za njezinu djecu.

Nasilje nad ženama pojavljuje se u više oblika, a nasilje u bračnim zajednicama je jedan od najčešćih tipova nasilja. Mamula (2004) potvrđuje našu hipotezu da nasilje u obitelji uvijek pretpostavlja zloupotrebu moći u odnosima koji se temelje na nejednakostima, dok je nasilje muževa nad ženama najčešći tip nasilja. Za razliku od drugih oblika, obiteljsko nasilje često je skriveno i nevidljivo, a samim time i mnogo opasnije. U dokumentu Svjetske zdravstvene organizacije u razdoblju između 1982. i 1999. godine, tako je oko 20 % žena izjavilo da je bilo seksualno zlostavljano u obitelji.

Jedan od oblika nasilja je seksualno nasilje, iznimno važan društveni problem. Ulazi u najteže oblike nasilja koji narušavaju osnovna ljudska prava. Svakako je nepoželjno, postiduje, ponižava i zastrašuje osobu na temelju spolnosti. Dugo se ovaj problem ignorirao i zanemarivao zbog srama, neznanja ali i straha. Silovanje, kao oblik seksualnog nasilja, zadire u tjelesni integritet, u seksualnu sferu osobe koja je njezina najveća osobna privatnost. Posljedice, također imaju posebno sociološko i političko značenje za proces odnosa moći među spolovima.

Duboko ukorijenjeni patrijarhalni odgoj, brak predstavlja kao muževo vlasništvo nad ženom, pa je time patrijarhat legitimira seksualno nasilje dok je silovanje, kao oblik tog nasilja, kulturna i društvena pojava institucionalizirana zakonima. Na taj način muškarcu je dopušteno da uzme ili da ima ženu kad god on to poželi. Ta činjenica je, nažalost, i danas duboko ukorijenjena, kod većine.

Hrvatski zakoni za zaštitu od nasilja u obitelji imaju široki spektar dokumenata za suzbijanje ovog problema, ali nije uvijek dovoljno učinkovit. Obvezujući i važni dokumenti za suzbijanje nasilja su: Kazneni zakon, Obiteljski zakon, Prekršajni zakon, Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju obiteljskog nasilja i

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Ovi dokumenti sadržavaju obveze nadležnih državnih tijela u djelovanju protiv nasilja i zajedničkoj suradnji.

Bitno je naglasiti da zakonska regulativa bez senzibiliziranja javnosti te stručnjaka za navedenu problematiku, ne može doprinijeti sprječavanju nasilja u obitelji. Iznimno je važno prepoznavanje nasilja unutar obitelji kao neprihvatljivog ponašanja te pravovremena i svrhovita društvena reakcija na to nasilje.

Iako su Hrvatski zakoni za zaštitu obitelji od nasilja bolji nego zakoni u većem broju zemalja Europske Unije, nažalost nisu uvijek učinkoviti. Svakodnevna svjedočenja u medijima, pa i sama statistika, pokazuju da je situacija ipak drugačija. Patrijarhalnost je duboko usađena u društvu i potrebne su još generacije, kako bi se situacija promijenila. Nasilje nad ženama neće prestati sve dok se ne postigne stvarna jednakost između žena i muškaraca u svim segmentima života. Potrebno je postići stupanj na kojem će muškarci, uistinu poštovati žensku ravnopravnost i dostojanstvo.

LITERATURA

- Abercrombie, N., Hill, S. i Turner, B. (2008) *Rječnik sociologije*. Zagreb : Naklada Jesenski i Turk.
- Ajduković, M. (2000) *Određenje i oblici nasilja u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M. (2004) Psihosocijalne intervencije s počiniteljima nasilja u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11, (1):171-199.
- Ajduković, D. i Ajduković, M. (2010) Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. *Medicina fluminensis* 2010, 46, (3):292-299.
- Ajduković, M. i Pavleković, G. (2000) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Ajduković, M., Pavleković, G. i Mamula, M. (2000) Nasilje nad ženom u obitelji: osobni, obiteljski ili javnozdrastveni problem? U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (2000) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Archer, J. i Lloyd, B. (1992) *Sex and gender*. Cambridge : University Press.
- Baloban, J. i Črpić, G. (2005) *Brak – Institucija od koje se očekuje, a u koju se ne ulaže. Brak u napetosti između ideala i zbilje*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.
- Batalova, J.A. i Cohen, P. N. (2002) *Premarital Cohabitation and Housework: Couples in Cross-National Perspective*. *Journal of Marriage and Family*, 64:743–755.
- Belamarić, J., Kovačević, S. i Neuner, P. (2000) *Nasilje protiv žena: istraživanje: stop nasilju protiv žena*. Zagreb: Centar za žene žrtve rata.
- Brownmiller, S. (1995) *Protiv naše volje*. Zagreb: Zagorka.
- Cajner Mraović, I. (2000) Uloga policije u suzbijanju nasilja nad ženom u obitelji. U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (2000) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006) *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Dundović, D. (2008) Ubojstva intimnih partnera i alkohol. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15, (1):177-203.

- Estrich, S. (1987) *Real rape*. Harvard University Press.
- Fanuko, N. (2008) *Sociologija*. Zagreb: Profil International.
- Galić, B. (2002) Moć i rod. *Revija za sociologiju*, 33, (3-4):225-238.
- Garačić, A. (2009) *Kazneni zakon u sudskoj praksi- posebni dio*. Zagreb: Organizator.
- Giddens, A. (2007) *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Grozdanić, V. i Sršen, Z. (2011) Kaznenopravni odgovor na seksualno nasilje. *Riječki teološki časopis*, 38, (2): 313-334.
- Grozdanić, V., Škorić, M. i Vinja, I. (2010) Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17, (2):669-698.
- Haralambos, H. i Heald, R. (2002) *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Haralambos, H. i Heald, R. (1989) *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
- Hrvatski opći leksikon* (1996) Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“.
- Klasnić, K. (2011) Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociološka istraživanja okoline*, 20, (3):335-355.
- Klasnić, K. (2012) Tko vjeruje u mitove o nasilju nad ženama? Rezultati istraživanja na dva hrvatska sveučilišta. U: Marinković, D. i Šljukić, S (2012) *Promjene u društvenoj strukturi i pokretljivosti*. Novi Sad : Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- Lazarić-Zec, D. i Pavleković, G. (2006) Iskustvo i samoprocjena znanja stručnjaka u lokalnoj zajednici o problemu nasilja nad ženom u obitelji. *Annual of Social work*, 13 (2):297-314.
- Mamula, M. (2004) Nasilje protiv žena. U: Barada, V. i Jelavić, Ž. (2004) *Uostalom diskriminaciju treba dokinuti! Priručnik za analizu rodnih stereotipa*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- Mamula, M. (2011) *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. - 2010*. URL: <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf> (15. 02. 2013.)

Mamula, M. (2000) Zdravstvene i psihološke posljedice spolnog nasilja nad ženama. U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (2000) *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Mamula, M., Pavić, N., Grđan, K., Jović, M. i Kolarec, Đ. (2006) *Prijedlozi promjena vezani uz seksualno nasilje: promjene zakona, zaštita žrtava i razvoj preventivskih programa*. URL: [www.zenska-mreza.hr/Izjave/promjene zakona.htm](http://www.zenska-mreza.hr/Izjave/promjene_zakona.htm) (16. 01. 2012.)

Martinović, I. (2011) Kaznenopravni aspekti obiteljskog nasilja. U: Radačić, I. i Vince Pallua, J. (2011) *Ljudska prava žena. Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon osvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Masters, W., Johnson, V. i Kolodny, R. (2006) *Ljudska seksualnost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Obradović-Dragišić, G. i Babić, D. (1999) *Za nasilje nema opravdanja*. Zagreb: Centar za edukaciju i savjetovanje žena.

Ohlin, L. i Tonry M. (1989) *Family violence, eds.* The University of Chicago Press, Chicago.

Rogić-Hadžalić, D. (2008) *Nasilje u obitelji: 2001.-2006.* Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Sarnavka, S. (2003) *A „ko joj je kriv!“*. Zagreb: B.a.B.e.

Singer, M. (1994) *Kriminologija*. Zagreb: Globus.

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, National Institutes of Health (22. 10. 2009.). URL: <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/post-traumatic-stress-disorder-ptsd/index.shtml> (13. 03. 2013.)

Zakon. hr – pročišćeni tekstovi zakona (03. 04. 2013.). URL: <http://www.zakon.hr/> (06. 04. 2013.)

Summary

The family is the cornerstone of society, but at the same time could be one of the most dangerous places to live. Violence against women in the family appears across the spectrum shape. Most forms are invisible, hidden and happen within the four walls. A large number of victims are forced, with social or some other way to remain silent about their experience. There are differences in modern societies, but their common touch point is patriarchy. Sexual violence in marriage is defined as a sexual intercourse between husband and his wife without wife's approval. There are three forms of sexual violence in marriage: sexual coercion, rape and sexual abuse. Each of them leaves lifelong consequences in the lives of these women. There are big sociocultural differences; so in some societies abuse of women and children are not considered violence. This, of course, does not help in preventing further offenses and the execution of justice. Women and children abuse can only be prevented with legal regulatives and public sensitization with the help of experts and state institutions.

Key words: family, violence against women, sexual violence, legal regulation